

Nr 49

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vattenvårdens organisation m. m.; given Stockholms slott den 28 december 1956.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande statsrådet hemställt.

GUSTAF ADOLF

Hj. R. Nilson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen framlägges principförslag till en omorganisation av administrationen på vattenvårdens område. Omorganisationen föreslås skola genomföras den 1 juli 1958. Förslaget innebär bl. a. att — på i propositionen närmare anförda skäl — fiskeristyrelsens tillsynsavdelning och väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vatten- och avloppsbyrå skall överföras till byggnadsstyrelsen. I samband därmed avses att byggnadsstyrelsen skall förordnas att tillika vara statens vatteninspektion. Till styrelsen föreslås knuten en rådgivande vattenvårdsnämnd med, förutom ordföranden, åtta ledamöter representerande skilda, av vattenvården berörda intressen.

Vidare innebär förslaget att distriktsingenjörsorganisationen för vatten och avlopp skall samtidigt med omorganisationen av den centrala vattenvårdsadministrationen utbrytas ur väg- och vattenbyggnadsverkets lokala organisation och i stället underställas byggnadsstyrelsen. Ansvaret för den lokala vattenvården föreslås skola åvila länsstyrelserna inom de olika länen och hälsovårdsnämnderna inom kommunerna.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
28 december 1956.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler statsrådet Hjalmar Nilson fråga om vattenvårdens organisation m. m. samt anför därvid följande.

Inledning

I skrivelse den 6 maj 1952, nr 194, anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om skyndsamt utredning rörande effektiva åtgärder till motverkande av förorening av sjöar och vattendrag samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Med anledning härav tillkallade jag jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 9 januari 1953 särskilda sakkunniga att verkställa utredning om nämnda fråga. De sakkunniga, som antagit benämningen vattenvårdskommittén, har utgjorts av vattenrättsdomaren i Österbygdens vattendomstol G. U. Schirén, ordförande, direktören T. C. Andersson, ledamoten av riksdagens första kammare T. S. Bengtson, docenten G. Laurell, ledamöterna av riksdagens andra kammare K. G. Netzén och greve T. G. A. von Seth, distriktsingenjören O. Svensson, dåvarande överinspektören i fiskeristyrelsen S. A. Vallin samt dåvarande ledamoten av riksdagens andra kammare, direktören E. G. Åqvist.

Utredningen, som vid behandlingen av vissa frågor biträtts av särskilda experter, har den 1 december 1954 avgivit ett betänkande betitlat Vattenvården, betänkande angående organisations- och lagstiftningsfrågor m. m. (SOU 1955: 6).

Över betänkandet har, efter remiss, utlåtanden avgivits av vattenöverdomstolen, vattendomstolarna, försvarets sjukvårdsstyrelse, fortifikationsförvaltningen, bostadsstyrelsen, medicinalstyrelsen, statens institut för folkhälsan, överståthållarämbetet, länsstyrelserna, byggnadsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, kammarkollegiet, statskontoret, föreståndaren för limnologiska institutionen vid Uppsala universitet, lantmäteristyrelsen, lant-

bruksstyrelsen, fiskeristyrelsen med statens fiskeriförsök, kommerskollegium, statens lönenämnd, fastighetsbildningssakkunniga, 1951 års byggnadsutredning, folkhälsoinstitututredningen, 1951 års strålskyddsutredning, Vetenskapsakademien, Lantbruksakademien, Ingenjörsvetenskapsakademien, Distriktsingenjörers förening, Föreningen för främjande av fritidsfiske (Fiskefrämjandet), Föreningen för vattenhygien, Riksförbundet Landsbygdens folk, Svenska fiskevårdsförbundet, Svenska kommunaltekniska föreningen, Svenska landskommunernas förbund, Svenska naturskyddsföreningen, Svenska stadsförbundet, Svenska teknologföreningen, Svenska väg- och vattenbyggares riksförbund, Sveriges fiskares riksförbund, Sveriges industriförbund, Sveriges konsulterande ingenjörers förening, Sveriges lantbruksförbund samt Sveriges lantmätareförening.

Medicinalstyrelsen har med sitt utlåtande överlämnat yttranden av Förste provinsialläkarnas förening och karolinska institutets hygieniska institution. Till lantmäteristyrelsens utlåtande har fogats yttranden av överlantmäterna i vissa län. Kommerskollegium har jämte sitt eget utlåtande överlämnat yttranden av flertalet handelskammare i riket samt av bergmästareämbetena i västra och östra distrikten. Överståthållarämbetet har överlämnat yttrande av Stockholms stad. Flertalet länsstyrelser har vidare berett förste provinsialläkaren och distriktsingenjören för vatten och avlopp tillfälle att yttra sig i frågan, varjämte en del länsstyrelser bifogat yttranden från särskilda kommuner eller från sammanslutningar av kommuner. Länsstyrelsen i Stockholms län har dessutom berett länsarkitekten tillfälle att avgiva yttrande. Slutligen har Sveriges lantbruksförbund överlämnat särskilt yttrande av Svenska mejeriernas riksförening u. p. a.

Jag torde i förevarande sammanhang även få anmäla en av vattenvårdskommittén ingiven framställning, dagtecknad den 10 oktober 1953, angående statsbidrag till reningsverk m. m. Över nämnda framställning har yttrande inhämtats av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. På Kungl. Maj:ts anmodan har vattenvårdskommittén därefter ånyo avgivit utlåtande i ärendet. Jag torde jämväl få anmäla en av Svenska väg- och vattenbyggares riksförbund ingiven skrift, dagtecknad den 9 november 1955, angående inrättande av en statens vatteninspektion.

Kommitténs förslag till ändring av lagstiftningen rörande vattenförorening har efter föredragning av chefen för justitiedepartementet behandlats i proposition till 1956 års riksdag (nr 173). Jag torde därför nu i huvudsak få begränsa mig till de delar av vattenvårdskommitténs förslag, som avser den vattenvårdande verksamhetens organisation och upprustning samt därmed sammanhängande spörsmål.

Jag övergår härefter till en redogörelse för vattenvårdskommitténs förslag och yttrandena över detsamma, såvitt angår vattenvårdens organisation m. m.

Vattenvårdskommitténs förslag

Allmän översikt

Vattenvårdskommittén anser sig på grundval av inhämtade uppgifter rörande föroreningsförhållandena i olika län kunna konstatera, att vattenföroreningen nått en betydande omfattning i landet. Flertalet vattendrag i de södra och mellersta delarna av landet utnyttjas som recipienter på ett sätt, som medför uppenbara olägenheter ur sanitära synpunkter liksom också med hänsyn till fiske, friluftsliv och naturskydd. I de nordligaste länen är föroreningen mera koncentrerad till vissa punkter men vållar även här olägenheter, eftersom den lokaliseras till bebyggelsecentra. Kommittén finner därför snara åtgärder med syfte att sanera vattendragen vara av nöden. De erforderliga åtgärderna mot vattenföroreningen kommer att åsamka främst kommunerna stora utgifter. Redan nu projekterade avloppsanläggningar med behandlingsverk för avloppsvatten beräknas draga en kostnad av 540 miljoner kronor. Därutöver erfordras emellertid anläggningar till en kostnad av ungefär lika stort belopp. Under dessa förhållanden måste enligt kommitténs mening takten i saneringsarbetet bli en fråga om avvägning mellan vad som är ekonomiskt möjligt och vad som är ur vattenvårdsnadsynpunkt önskvärt.

Den ökade föroreningen av sjöar och vattendrag anses till väsentlig del bero på otillräckliga resurser för övervakning och tillsyn av gällande bestämmelsers efterlevnad. Kommittén framlägger därför förslag om förstärkning av tillsynsverksamheten. Förslaget innebär, att en särskild myndighet, benämnd statens vatteninspektion, skall inrättas för vattenvårdens centrala administration. Till vatteninspektionen skall överföras fiskeristyrelsens tillsynsavdelning samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vatten- och avloppsbyrå jämte distriktsingenjörsorganisationen för vatten och avlopp. Under en övergångstid förutsättes dock, att vatteninspektionens verksamhet kan avse enbart tillsynsverksamheten.

Den byrå inom vatteninspektionen, som närmast skall handha tillsynsärendena, föreslås skola erhålla avsevärt förstärkta resurser jämfört med den nuvarande tillsynsavdelningens personal- och omkostnadsstat. Sålunda föreslås, att byrån skall utrustas med hygienisk och bakteriologisk sakkunskap för handläggning av tillsynsärendena även ur sanitär och bakteriologisk synpunkt. En särskild tillsynsavdelning skall vidare organiseras för rutinövervakning av lagstiftningens efterlevnad och tillståndet i vattendragen. Denna uppgift skall bl. a. omhänderas av fyra vatteninspektörer med var sitt verksamhetsdistrikt men centralt stationerade vid vatteninspektionen. Tillsynsbyrån skall vidare ha ett undersökningslaboratorium med särskilda avdelningar för mikrobiologi och bakteriologi, limnologi, vattenkemi samt vatten- och avloppsteknik. Undersökningslaboratoriet skall ha till uppgift att biträda tillsynsavdelningen med erforderliga analys- och

laboratoriearbeten, att utföra undersökningsarbeten av mera allmän betydelse och att mot ersättning företaga beställningsundersökningar.

Vid fiskeristyrelsens tillsynsavdelning skall enligt förslaget personalen för tillsynsverksamheten ökas från 10 till 31 tjänstemän. Personalförstärkningarna medför vid fullt utbyggd organisation en kostnadsökning med 318 500 kronor årligen. De årliga omkostnaderna för tillsynsverksamheten beräknas öka med 90 500 kronor. Sammanlagt beräknas sålunda de årliga kostnaderna öka med 409 000 kronor. Härtill kommer ett engångsanslag för utrustning med ett belopp av 230 000 kronor. Kommittén framhåller behovet av forskning på förevarande område och föreslår, att för sådant ändamål ett årligt belopp av 200 000 kronor skall ställas till förfogande av statsmedel.

Vattentillsynens lokala administration förutsättes i första hand skola ankomma på distriktsingenjörerna för vatten och avlopp, vilka därvid särskilt skall ha att övervaka skötseln av behandlingsverk för kloakvatten. Genom att knyta distriktsingenjörerna till vatteninspektionen erhålles möjlighet att redan vid planeringen av vatten- och avloppsanläggningar inom länsförvaltningen söka förebygga, att menlig förorening uppkommer. Den lokala övervakningen avses såsom hittills även skola ske genom bl. a. förste provinsialläkarna och hälsovårdsnämnderna.

Föroreningsförhållandena

För att få en överblick över det nuvarande läget i fråga om vattenföroreningens omfattning och olägenheterna därav har vattenvårdskommittén från länsstyrelserna inhämtat vissa upplysningar, nämligen dels redogörelser för aktuella föroreningsfall och de olägenheter, som härigenom uppstått, dels förteckningar över redan befintliga, mera bestämt planerade samt ytterligare erforderliga reningsanläggningar för kommunala avlopp i tätorter med mera än 200 invånare, dels slutligen uppgifter om i vilken omfattning länsstyrelserna haft anledning att under åren 1947—1953 med stöd av hälsovårdsstadgan ge föreläggande för kommuner och industrier att åstadkomma erforderliga anordningar för behandling av avloppsvatten.

Vad angår de från länsstyrelserna inkomna redogörelserna för aktuella föroreningsfall sammanfattar kommittén deras innehåll på följande sätt. Flertalet vattendrag i de södra och mellersta delarna av landet utnyttjas som recipienter på ett sätt, som medför uppenbara olägenheter. I de nordligaste länen är vattenföroreningen visserligen mera koncentrerad till vissa punkter men medför även där olägenheter, eftersom föroreningen är lokaliserad till bebyggelsecentra. Enligt kommitténs uppfattning förorsakas den stigande föroreningen av vattendragen av såväl kommunala som industriella avloppsutsläpp.

Den ökade utsläppningen av kloakvatten belyses av följande uppgifter från bostads- och byggnadsstatistiken.

Under åren 1941—1945 byggdes närmare 175 000 lägenheter i hela landet. Med hänsyn till gällande bestämmelser för statsbidrag torde man kunna

räkna med att praktiskt taget samtliga dessa bostäder var försedda med vatten och avlopp samt vattenklosett. Motsvarande uppgifter för senare år finnes icke, men enbart i de 53 städer, som den fortlöpande byggnadsstatistiken omfattar, färdigställdes under åren 1946—1953 över 210 000 lägenheter. Man kan f. n. räkna med att bortåt 60 000 lägenheter, praktiskt taget alla försedda med vattenklosett, tillkommer årligen. Kommittén erinrar härvid om att sådana bekvämligheter som vattenklosett för endast ett par årtionden sedan ej förekom på landsbygden och endast sällan i samhällen men att de successivt genom bostadsstandardens höjning har blivit allt vanligare i hela landet. Under det att förorening genom kommunala avlopp tidigare främst vållades av städer och stadsliknande samhällen, har man därför alltmåra att räkna med förorening från hela landets bebyggelse som en belastning på vattendragen.

Till belysning av industriens roll i fråga om vattenföroreningen anför kommittén vissa indextal, grundade på kommerskollegii industristatistik, vilka visar en betydande produktionsstegring inom åtskilliga av de mest förorenande branscherna. Vidare framhålles, att i fråga om vissa branscher, såsom mejerier och slakterier, sedan länge pågår en koncentration av driften till ett färre antal större företag. Detta innebär ett mindre antal föroreningspunkter, men en större belastning på recipienterna, därigenom att större mängder spillvatten tillföres på ett och samma ställe. Å andra sidan ger dock denna driftskoncentration till större enheter bättre möjligheter att vidtaga erforderliga åtgärder.

De av kommittén inhämtade uppgifterna rörande redan vidtagna, planerade eller ytterligare erforderliga åtgärder till motverkande av vattenförorening visar, att det vid redovisningstillfället kring årsskiftet 1953/54 i hela landet fanns endast ett trettiotal anläggningar för höggradig behandling av kommunalt avloppsvatten. Bortåt ett hundratal nya anläggningar för höggradig behandling var projekterade och väntades komma till utförande inom en mer eller mindre nära framtid. Ytterligare mer än 500 anläggningar av detta slag ansågs emellertid enligt distriktsingenjörernas bedömning vara erforderliga.

Enklare anläggningar för enbart slamavskiljning fanns i 470 kommuner och var projekterade i något över 650 kommuner. För mer än ytterligare 800 kommuner redovisades emellertid behov av anläggningar för slamavskiljning.

Såsom kommittén framhåller, vidtager sålunda åtskilliga kommuner redan nu åtgärder för att motverka vattenförorening. Medan f. n. någon form av behandling av avloppsvattnet finnes för 1 760 000 personer, skulle enligt tillgängliga uppgifter nya behandlingsverk eller övergång från låggradig till höggradig behandling planeras för ytterligare 2 690 000 personer. Utöver de projekterade anläggningarna beräknas emellertid anläggningar erfordras för betydligt över 2 000 000 personer. Av dessa ytterligare anläggningar skulle sådana för över 1 000 000 personer avse höggradig behandling.

Kostnaderna för de vid årsskiftet 1953/54 projekterade anläggningarna beräknas belöpa sig till i runt tal 540 miljoner kronor. De anläggningar, som angivits skola erfordras därutöver, torde kräva ungefär lika stort in-

vesteringsbelopp. I dessa kostnader innefattas dock vanligtvis icke blott kostnader för behandlingsverk utan även för avskärande ledningar och andra anläggningsarbeten. I de flesta fall torde vidare kostnaderna för behandlingsverken uppgå till betydligt lägre belopp än anläggningen av avloppsledningar. Här berörda investeringsbehov avser emellertid endast åtgärder från kommunernas sida. Härutöver kommer sådan behandling av industriellt spillvatten, som kan fordra särskilda åtgärder, innan det förorenade vattnet utsläppes i kommunalt avloppsnät eller direkt i recipient.

Förelägganden med stöd av hälsovårdsstadgan har under åren 1947—1953 skett i 44 fall, därav 16 i Malmöhus län, 9 i Älvsborgs län, 7 i Kopparbergs län, 6 i Skaraborgs län, 2 i Kristianstads län och 1 i vardera Jönköpings, Göteborgs och Bohus, Värmlands och Gävleborgs län. Att förelägganden tillgripits i så ringa omfattning, torde i viss mån ha betingats av investeringsbegränsningen på byggnadsområdet. Länsstyrelserna synes även tillämpa olika praxis.

Olägenheterna av vattenföroreningen

Vattenvårdskommittén framhåller, att den fortsatta utbyggnaden av industrien, rationaliseringen av jordbruket och bostadsstandardens höjning medför successivt försvårad vattenförorening och alltmera påtagliga olägenheter därav, om icke effektiva motåtgärder vidtages. Olägenheterna av vattenföroreningen kan enligt kommitténs uppfattning sammanfattas på följande sätt.

Avloppsutsläppen från vattenklosetter, vissa livsmedelsindustrier m. m. medför risker för sjukdomsspridning bland såväl människor som djur. Vanligen är det svårt att direkt visa, att sjukdomar spritts genom förorenat vatten. I några fall har så dock kunnat konstateras. Dessa risker har lett till att under senare år badförbud utfärdats vid ett stort antal badplatser på olika håll i landet. Vid lokala undersökningar har konstaterats infiltration av förorenat avloppsvatten i brunnar och andra vattentäkter. Särskilda skyddsåtgärder har måst vidtagas vid vattenverk, som använder ytvatten. I detta sammanhang må nämnas, att redan en sådan verkan av vattenföroreningen som ökad algvegetation till följd av avloppsvattens gödnings-effekt kan försvåra ytvattnets användande som råvatten till vattenverk. Vidare har särskilt på en del håll i de södra delarna av landet svårigheter uppstått att från vattendragen erhålla tillfredsställande dricksvatten för husdjuren.

Vattenföroreningens inverkan på fisket är mest påtaglig vid de fall av fiskdöd, som emellanåt förekommer och som kan härledas från utsläpp av industriella eller andra föroreningar. Skadorna av sådan fiskdöd är emellertid i vårt land begränsade. Vattenföroreningen torde dock även härutöver i många vattendrag ha en menlig inverkan på fiskbeståndets utvecklingsmöjligheter och sammansättning. Det bör också erinras om att skadorna på fisket är till men icke blott för det yrkesmässigt bedrivna insjö- och kustfisket utan även för det omfattande binärings- och fritidsfiske, som utövas i vårt land och som för ett ständigt växande antal människor både i städerna och på landsbygden är en viktig rekreationsmöjlighet.

Vattendragens användande för fritidssysselsättning har även i övrigt avsevärt begränsats på grund av förorening. Redan förut har nämnts, att allt flera förbud mot badning måste utfärdas av myndigheterna. Luktobehag, osnygghet i form av flytande orenlighet, nedskräpning av stränder samt nedsmutsning av båtar är vidare uppenbara olägenheter, som icke kan tillåtas. Sådana företeelser, vållade antingen direkt av kloakutsläppens innehåll eller indirekt av processer, som uppkommer i vattendragen till följd av kloakvattnet, är numera synnerligen vanligt förekommande i närheten av både större och mindre samhällen.

Vattenföroreningen inverkar slutligen på vattendragens natur och på landskapsbilden. Avloppsvattnen tillför vattendragen stora mängder näringsämnen, som kan helt förändra ett vattenområdes ursprungliga karaktär och vålla uppslamning och igenväxning. Detta är redan nu påtagligt i ett stort antal sjöar och vattendrag i södra och mellersta Sverige. På längre sikt blir dessa förändringar av vattendragens natur ett speciellt naturskyddsproblem. Igenväxningen av stränderna med täta vassar och över huvud taget den ökade vegetationen i vattendragen begränsar också dessas användbarhet för bad och friluftsliv.

Riktlinjer för saneringsåtgärder

Olägenheter av här ifrågakarande slag har enligt vattenvårdskommitténs mening nått en omfattning, som fordrar snara och ingripande åtgärder från samhällets sida. Om möjligheterna att komma till rätta med nu rådande missförhållnaden, anför kommittén följande.

För att få till stånd en sanering av vattendragen och en tillfredsställande ordning för framtiden fordras i första hand en mycket omfattande utbyggnad av behandlingsanläggningarna för avloppsvatten. En viktig principiell fråga är härvid, vilken grad av behandling som bör krävas. I direktiven för kommitténs arbete har nämnts, att vissa normer för avloppsvattens beskaffenhet möjligen kunde uppställas. Under loppet av kommitténs arbete har också bl. a. från kommunalt håll dylika generella normer efterlysts. Enligt kommitténs mening torde det dock i vart fall f. n. icke vara möjligt att uppställa sådana normer. Det ligger i sakens natur, att olika anspråk får ställas på vattendragens renhet alltefter dessas belägenhet och de sociala, hygieniska eller ekonomiska uppgifter, som lägges på vattendragen. Förhållandena i en landsända kan vara sådana, att ingen annan möjlighet att lösa avloppsfrågan föreligger än att anlita ett visst vattendrag, även om detta därigenom blir överbelastat. Det kan med andra ord bli nödvändigt att uppoffra någon del av ett vattendrag och där inskränka sig till att begränsa skadeverkningarna. Lyckligtvis är emellertid detta undantagsfall. Under förutsättning av lämplig behandling av avloppsvattnet kan vattendragen i regel både fullgöra uppgiften att föra bort och i huvudsak oskadliggöra avfallet och samtidigt tjäna andra nyttiga ändamål såsom vattenförsörjning, fiske och rekreation. Vattenvårdens verkställande myndigheter bör i varje särskilt fall ställa kravet på vattnets renhet så högt, som med ett rimligt beaktande av sociala och ekonomiska synpunkter är möjligt. Men bedömningen av vilka fordringar som därvid bör uppställas måste som hittills ske från fall till fall med hänsyn till förhållandena på varje ort.

Vad angår de praktiskt tillgängliga behandlingsmetoderna brukar man i första hand skilja mellan låggradig och höggradig behandling.

Den förra och enklare metoden innebär, att fasta beståndsdelar samt av-

sättningsbart slam, fett och olja frångiljes kloakvattnet genom s. k. slamavskiljning. Genom denna behandling befrias vattendragen från en del av de föroreningsämnen, som kloakvattnet innehåller och som annars skulle belasta recipienten och medföra osnygghet vid stränder o. s. v. Ur sanitär synpunkt är metoden emellertid otillräcklig, i det att smittämnen kan föras ut i vattendragen, i vart fall om icke klorering sker. Vidare avlägsnas endast omkring en tredjedel av den syrgasförbrukande substansen. Om man skall kunna nöja sig med enbart slamavskiljning, förutsättes därför, att recipienten har mycket eller god självreningsförmåga.

Höggradig eller biologisk behandling sker vid större anläggningar på så sätt, att avloppsvattnet efter slamavskiljning får passera s. k. biologisk bädd eller behandling i luftningsbassänger enligt den s. k. aktivt-slammetoden. Behandlingen innebär, att de organiska ämnena nedbrytes av mikroorganismer. Under denna process reduceras i hög grad även avloppsvattnets innehåll av bakterier. Metoden ger sålunda betydligt mera tillfredsställande resultat än enbart slamavskiljning men ställer sig avsevärt dyrare i fråga om både anläggnings- och driftkostnader. Allt efter avloppsvattnets beskaffenhet kan den biologiska behandlingen kompletteras med olika andra metoder.

Det bör vidare framhållas, att normalt kommunalt avloppsvatten även efter biologisk behandling innehåller betydande mängder näringssalter, främst kväve och fosfat. Då recipienten är känslig för näringstillförsel, kan även biologiskt behandlat avloppsvatten medföra skador genom rikare växtlighet i vattendraget och vid stränderna. Under sådana förhållanden bör eftersträvas att komplettera behandlingen med särskilda åtgärder för att avlägsna näringssalterna. Detta kan, när lämpliga betingelser föreligger, ske genom att infiltrera det behandlade avloppsvattnet i mark, varvid vattnet eventuellt kan nyttjas för konstgjord bevattning och näringssalterna tillgodöras som gödning. De kan också avlägsnas genom att vattnet får passera särskilda dammsystem före utsläppandet. I detta sammanhang må anföras, att det givetvis i och för sig är önskvärt att till jorden återföra de näringsämnen, som medföljer avloppsvattnet. Detta har emellertid hittills icke visat sig vara ekonomiskt realiserbart i någon större skala. Frågan har dock omfattats med stort intresse även i vårt land och torde böra beaktas av forskningen.

Såväl vid slamavskiljning som vid biologisk behandling bör avloppsvattnet under vissa förhållanden kloreras före utsläppandet. Således bör, enligt medicinalstyrelsens anvisningar, avloppsvattnet från sanatorier och epidemisjukhus alltid underkastas effektiv klorering före utsläppandet i recipient eller kommunalt avloppsnät. Den primära åtgärden för skydd av friluftsbad bör vara att så långt möjligt se till att utledning även av behandlat kommunalt avloppsvatten ej sker i närheten av badplats. Om detta ej kan ordnas, bör avloppsvattnet under badsäsongen kloreras före utsläppandet. Man måste emellertid beakta, att klorering i alla sådana fall, där utspädningen i recipienten är förhållandevis liten, ej kan ersätta den biologiska reningen. Även en relativt stark klorering minskar ej den syrgastärnande organiska substansen med mer än 15 å 30 procent, medan en biologisk rening har en reningseffekt av 70 å 95 procent. Därtill kommer, att en klorering i viss utsträckning avbryter och fördröjer de naturliga självreningsprocesserna i recipienten.

Vid mindre anläggningar för några få eller för enstaka fastigheter kan biologisk behandling åstadkommas i s. k. utjäsningskammare, markbädd eller damm.

Även om avloppsvatten i viss mån kan användas för bevattning och där-

med oskadliggöras genom infiltration, torde man få räkna med att den praktiskt användbara möjligheten att bortföra avloppsvattnet även i fortsättningen måste bli att släppa ut detta i sjöar och vattendrag eller i havet. Kommittén räknar därför med att kommunalt avloppsvatten från praktiskt taget alla större och medelstora tätorter kommer att fordra en mera fullständig behandling än slamavskiljning. Där recipienten icke tål någon högre belastning av föroreningsämnen, torde det även för ett stort antal mindre tätorter liksom också i vissa fall för mindre grupper av fastigheter samt t. o. m. för enstaka fastigheter komma att erfordras en eller annan form av längre gående behandling av avloppsvattnet. Då recipienten är känslig för näringstillförsel, bör vidare enligt kommitténs mening, särskilt såvitt gäller de något större anläggningarna, för framtiden i högre grad än hittills beaktas, att behov ofta kan föreligga att så långt som möjligt avlägsna i biologiskt behandlat avloppsvatten kvarvarande näringssalter.

Enligt kommitténs mening bör sålunda höga krav ställas på avloppsvattnets behandling, innan det släppes ut i vattendrag. Kommittén har emellertid främst av ekonomiska skäl icke ansett sig kunna generellt kräva höggradig behandling. Kommittén föreslår emellertid, att kloakvatten från avlopp, vartill vattenklosett är ansluten, icke skall få utsläppas med mindre slamavskiljning företagits. Denna bestämmelse kan anses innefatta fastställande av en allmän minimistandard. En fullständigare behandling bör dock eftersträvas och skall, om den icke frivilligt företages, liksom hittills kunna föreskrivas av vattendomstol genom skälighetsprövning eller åläggas av länsstyrelse eller hälsovårdsnämnd.

Kommittén har i sina författningsförslag även förordat vissa åtgärder i syfte att underlätta en förebyggande planering av bebyggelse och industri-lokalisering. I förevarande sammanhang bör vidare nämnas, att kommittén anför vissa synpunkter på frågan om finansieringen av de erforderliga anläggningarna för behandling av avloppsvatten. Kommittén uttalar härom bl. a. följande.

De omfattande investeringar till kommunala vatten- och avloppsanläggningar, som erfordras under en framtid får till största delen bäras av kommunerna och/eller fastighetsägarna. Staten lämnar visserligen f. n. i en del fall bidrag, som i de orter, där bidragen utgår, är av väsentlig betydelse för projektens finansiering. Det för budgetåret 1954/55 för ändamålet beviljade anslaget uppgår till 25 miljoner kronor. Kommittén har i skrivelse den 10 oktober 1953 föreslagit, att Kungl. Maj:ts kungörelse den 13 februari 1953 angående statsbidrag till vatten- och avloppsanläggningar skall kompletteras med en uttrycklig föreskrift, att statsbidrag till avloppsanläggning ej må beviljas, med mindre i företaget samtidigt ingår erforderlig behandlingsanläggning. I denna fråga må ytterligare anföras följande.

Vatten- och avloppssakkunniga (SOU 1951: 26) har uttalat, att statsbidrag principiellt endast skall utgå för befintlig bebyggelses förseende med tidsenliga vatten- och avloppsanordningar. Sedan all den befintliga bebyggelse, som skäligen bör utrustas med sådana anordningar under en viss upprustningsperiod, av de sakkunniga beräknad till 20 år, blivit försedd härmed, skulle statsbidragsverksamheten kunna upphöra. Vattenvårdskommittén vill också erinra om att vatten- och avloppssakkunniga föreslagit ändrade bidragsgrunder med ökad möjlighet för kommunerna att täcka anläggningskostnaderna med avgifter från brukarna. Förevarande spörsmål faller i och för sig icke inom kommitténs uppdrag. Ett fortsatt statligt främjande av en verksamhet, som leder till ökad vattenförorening, finner emellertid kommittén betänklig, om icke tillräckliga åtgärder samtidigt vidtagas mot

föreningen. Kommittén vill därför ifrågasätta en omprövning av den statliga bidragspolitiken på förevarande område, så att möjligheterna att erhålla statsbidrag åtminstone successivt överföres till att huvudsakligen avse behandlingsanläggningar.

De byggnadsåtgärder, som erfordras, kommer att åsamka kommunerna mycket stora utgifter. Med hänsyn härtill kan som en komplettering eller som ett alternativ till nyssnämnda förslag om statsbidragsmedlens användning även ifrågasättas, om icke förbättrade lånemöjligheter bör beredas kommunerna, såvitt gäller anläggningar för motverkande av vattenförening. En statlig lånefond med lämpligt avvägda villkor i fråga om ränta och amorteringskyldighet torde förtjäna att övervägas.

Den eftersläpning i åtgärderna mot vattenförening, som vållat nu rådande missförhållanden, har till betydande del sammanhängt med samhällsökonomien under krigsåren och tiden därefter. Kommittén förutsätter emellertid, att i fortsättningen en bättre balans än hittills skall åstadkommas mellan å ena sidan bostadsbyggandet och å andra sidan åtgärderna mot vattenförening.

Enligt kommitténs mening bör sålunda frågan om vattendragens sanering angripas från olika utgångspunkter. Kommittén anser emellertid, att det under alla förhållanden är av särskild vikt, att vattentillsynen erhåller de resurser och den organisation, som kräves för att den skall kunna fylla sin uppgift, och att en effektiv tillsynsverksamhet är oundgänglig, för att en tillfredsställande omvårdnad om vattendragen skall kunna ernås.

Tillsynsverksamhetens nuvarande organisation

Vattenvårdskommittén erinrar om att övervakning av anläggningar, som kan vålla vattenförening, f. n. huvudsakligen utövas av tre myndigheter, nämligen fiskeristyrelsen, medicinalstyrelsen samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. I fråga om vattentillsynens nuvarande administration anför kommittén följande.

Fiskeristyrelsens ämbetsbefattning med vattentillsynen regleras dels i lagen den 20 juni 1941 om tillsyn över sjöar, vattendrag och andra vattenområden, dels i styrelsens instruktion (SFS 1949: 4).

I tillsynslagen sägs, att fiskeristyrelsen skall utöva tillsyn ur fiske- och naturskyddssynpunkt samt, i den mån så lämpligen kan ske, ur hälsovårdssynpunkt. Om tillsynens utövande ger lagen följande föreskrifter.

2 §. Finner tillsynsmyndigheten, att industriellt avloppsvatten eller kloakvatten genom förening medför olägenhet av någon betydelse, äger den meddela råd och anvisningar angående lämplig åtgärd till motverkande därav.

3 §. När omständigheterna därtill föranleda, äger tillsynsmyndigheten hos länsstyrelsen göra framställning om förbud mot utsläppande av avloppsvatten utan erforderlig rening eller angående åtgärd till motverkande av olägenhet genom utsläppande därav.

Med avseende å länsstyrelsens prövning skall vad i hälsovårdsstadgan föreskrives äga motsvarande tillämpning.

4 §. Finnes vattendomstols prövning erforderlig, äger tillsynsmyndigheten hos vattendomstolen föra talan om förbud eller åtgärd, varom i 3 § sägs, efter vad i vattenlagen är stadgat.

Tillsynsmyndigheten må ock eljest i ärende angående vattenförening

föra talan hos vattendomstol ävensom vid syneförrättning enligt 10 kap. vattenlagen.

I fiskeristyrelsens instruktion preciseras styrelsens befogenheter som tillsynsmyndighet på följande sätt.

1. Såsom tillsynsmyndighet . . . skall styrelsen iakttaga en opartisk hållning gentemot olika intressenter vid vattendrag, sjö eller annat vattenområde. Det åligger vidare styrelsen i dess nämnda egenskap bl. a.,

att granska anmälningar om nya fabriker eller andra industriella inrättningar, som omförmålas i kungörelsen om förprovning rörande åtgärder till motverkande av vattenförorening m. m., samt om ändringen eller utvidgningen av driften vid sådana fabriker eller inrättningar,

att granska anmälningar om kloakvattenledningar, som avses i nämnda kungörelse,

att tillstålla vederbörande hälsovårdsnämnd avskrift av yttrande i anledning av anmälan enligt samma kungörelse,

att granska handlingar, som jämlikt stadgande i 10 och 11 kap. vattenlagen översändas till styrelsen,

att genom inspektion skaffa sig kännedom om fabriker och andra industriella inrättningar, städer och samhällen, vilkas avloppsvatten kan medföra menlig vattenförorening, ävensom tillse, att i vederbörlig ordning meddelade föreskrifter till motverkande därav iakttagas, samt

att med uppmärksamhet följa teknikens utveckling i fråga om de medel, som kunna användas för att motverka vattenförorening.

2. I den verksamhet, som avses i punkt 1 bör styrelsen iakttaga varsamhet samt söka på övertygelsens väg bibringa vederbörande insikt om behovet av åtgärder för att motverka vattenförorening.

3. Innan styrelsen ur hälsovårdssynpunkt hos vattendomstol väcker talan, som avses i 5 § lagen om tillsyn över vattendrag, sjöar och andra vattenområden, skall styrelsen samråda med länsstyrelsen.

I mål och ärende, som är av väsentlig betydelse ur naturskyddssynpunkt, skall styrelsen samråda med vetenskapsakademien eller annat sakkunnigt naturskyddsorgan.

Anser styrelsen, att i ansökningsmål eller syneförrättning eller efter stämning talan bör föras ur allmän synpunkt, och finner styrelsen, att målet är av beskaffenhet att styrelsen ej själv lämpligen bör utföra sådan talan, skall den göra framställning hos kammarkollegiet att kollegiet måtte utföra nämnda talan. Utan uppdrag av kollegiet må ej efter stämning föras talan om utgivande av fiskeavgift.

Fiskeristyrelsens handläggning av ärenden rörande vattentillsyn sker genom styrelsens tillsynsavdelning, som är förlagd till Drottningholm. Avdelningen består efter viss provisorisk förstärkning fr. o. m. den 1 juli 1954 av följande tio befattningar:

1 överinspektör	Ce 33
1 biologisk laborator	Ce 31
1 teknisk laborator	Ce 31
1 byråinspektör	Ce 27
1 byråinspektör	Cg 27
1 assistent i reglerad befordringsgång.	
1 kanslibitråde	Ca 11
1 laboratoriebiträde	Ce 8
1 tekniskt biträde i reglerad befordringsgång.	
1 skrivbiträde i reglerad befordringsgång.	

I fråga om vattenförorening skall vidare övervakning, såvitt angår skadeverkning på fisket, även ske genom de sju fiskeriintendenter, som är under-

ställda fiskeristyrelsen och som med fördelning på olika distrikt utgör den statliga lokala fiskeriadминистраtionen, samt genom hushållningssällskapens fiskeritjänstemän. En eller flera befattningshavare av sistnämnda kategori, länsfiskeriasistenter, finnes inom samtliga län med undantag för Göteborgs och Bohus län; sammanlagt finnes omkring 35 länsfiskeriasistenter i hela landet.

Om hälsovårdsmyndigheternas befogenheter i fråga om vattentillsyn säges i tillsynslagen endast, att tillsyn ur hälsovårdssynpunkt skall utövas av hälsovårdsmyndigheterna enligt vad därom särskilt stadgas. Medicinalstyrelsens uppgifter på området fixeras icke heller i instruktionen för denna styrelse (SFS 1947: 573), utan härledes ur dennas allmänna ämbetsbefattning med hälso- och sjukvården och ur hälsovårdsstadgan. Förslag har tidigare framlagts, att medicinalstyrelsen skulle erhålla särskilda befattningar för vattentillsyn ur medicinskt-hygieniska synpunkter. Några sådana befattningar har emellertid icke inrättats.

Läkarstaten (förste provinsialläkare, förste stadsläkare, provinsialläkare) har i likhet med medicinalstyrelsen att ur allmänna hälsovårdssynpunkter och särskilt med hänsyn till hälsovårdsstadgans föreskrifter övervaka vattenhygiener. Inom kommunerna tillkommer det slutligen hälsovårdsnämnderna att i enlighet med vad hälsovårdsstadgan och kommunala reglementen föreskriver övervaka vattenhygiener. Inom några landstingsområden finnes vidare särskilda landstingsanställda hälsovårdskonsulenter med uppgift bl. a. att biträda hälsovårdsnämnderna på detta och andra hälsovårdsområden.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vatten- och avloppsbyrå samt distriktsingenjörerna för vatten och avlopp handhar tekniskt-ekonomiska ärenden rörande vattenförsörjning och avlopp. Hit hör den statliga bidragsverksamheten på detta område samt framför allt den planläggningsverksamhet beträffande vatten- och avloppsfrågor, som är en del av bebyggelseplaneringen. Denna planeringsverksamhet har betydelse för vattenvården därigenom, att enligt byggnadslagen bebyggelse skall utformas med hänsyn till vilka åtgärder som kan erfordras för att motverka vattenförorening.

Vatten- och avloppsorganisationen har därjämte vissa direkta övervakningsuppgifter. Den har sålunda inseende över vattentäcksprojektering och brunnsborrning samt övervakar skötseln av de anläggningar för behandling av avloppsvatten, till vilka statsbidrag lämnats. Om dylik anläggning icke underhålles och skötes på tillfredsställande sätt, kan statsbidraget återkrävas.

Vatten- och avloppsbyrån har f. n. omkring 25 befattningshavare, varav ungefär 15 har teknisk utbildning vid högskola eller annan undervisningsanstalt. Antalet distriktsingenjörer är 15. Varje distriktsingenjör har vanligen till sitt biträde en ingenjör med högskoleutbildning samt en eller flera ingenjörer med lägre utbildning. Inalles omfattar distriktsingenjörorganisationen omkring 70 befattningar.

Kommitténs förslag

Vattentillsynens centrala administration

Vid behandlingen av frågan om hur vattentillsynen bör ordnas behandlar vattenvårdskommittén till en början det särskilda spørsmålet om hur den centrala tillsynsmyndigheten bör placeras i administrativt hänseende. Kommittén erinrar därvid om att denna fråga förut behandlats i två under senare

tid framlagda offentliga utredningar. I 1946 års vatten- och avloppssakkunnigas betänkande (SOU 1951: 26) förordas sålunda, att de uppgifter i fråga om åtgärder till motverkande av vattenförorening, som ankommer på fiskeristyrelsen skall överföras på de organ, som enligt förslaget skall handha vatten- och avloppsfrågor. Vidare har folkbadsutredningen i ett delbetänkande angående bedömning, rening och skydd av badvatten (SOU 1953: 35) framfört vissa synpunkter på denna organisationsfråga, varvid utredningen förordat en närmare samverkan mellan fiskeristyrelsens tillsynsavdelning och statens institut för folkhälsan.

Vattenvårdskommittén framhåller för sin del, att det självfallet är av största betydelse, att en så effektiv och rationell organisation som möjligt skapas för omvårdnaden om vattentillgångarna i landet. Enligt kommitténs mening är emellertid möjligheterna att ordna den centrala organisationen på förevarande område begränsade till följande alternativ, nämligen

- 1) nuvarande ordning med fiskeristyrelsen såsom tillsynsmyndighet bibehålles;
- 2) anknytning av tillsynsverksamheten äger rum till statens institut för folkhälsan (folkbadsutredningens förslag) eller till medicinalstyrelsen;
- 3) vattentillsynen inordnas i en ny vatten- och avloppsorganisation (vatten- och avloppssakkunnigas förslag); eller
- 4) en helt fristående vattenvårdsmyndighet tillskapas.

Fördelarna och olägenheterna hos de nämnda alternativen ur den allmänna vattenvårdens intressen ter sig enligt kommitténs uppfattning på följande sätt.

Alternativ 1. Bibehållande av nuvarande ordning med tillsynsmyndigheten såsom en avdelning av fiskeristyrelsen torde enligt vad erfarenheten visat, få anses som en mindre lycklig lösning. Ur samordningssynpunkt erbjuder detta alternativ ingen förbättring. En rationell vattenvård är visserligen av stort intresse även för fisket, men det torde vara obestriddligt, att de skärpta åtgärder för motverkande av vattenförorening, som nu erfordras, icke till huvudsaklig del är motiverade av hänsyn till fiskerinäringen utan mera ur hygieniska synpunkter samt med hänsyn till allmänna naturskydds- och fritidsintressen. Det är därför uppenbart, att tillsynsmyndigheten kommer att till största delen ha sin verksamhet förlagd till hälsovårdens och naturskyddets områden. I detta sammanhang må anmärkas, att tillsynsmyndighetens nuvarande benämning, fiskeristyrelsens tillsynsavdelning, under alla förhållanden synes vara olämplig, då den lätt leder till missuppfattningen att myndighetens uppgifter skulle vara begränsade till att avse skydd av fiskets intressen.

Kommittén vill också erinra om att fiskeristyrelsens arbetsuppgifter i övrigt endast har liten beröring med vattenvårdsfrågorna. Fiskeristyrelsens huvudsakliga arbetsinriktning framgår också av dess sammansättning. Styrelsen utgöres nämligen f. n. av överdirektören, tre representanter för havsfiskets organisationer, en representant för insjöfiskarna och en representant för fiskhandeln.

Härtill kommer att fiskeristyrelsens huvudadministration är förlagd till Göteborg, medan tillsynsavdelningen är förlagd till Drottningholm. Även denna anordning kan betraktas som en organisatorisk olägenhet. En förflyttning av tillsynsavdelningen till Göteborg har icke från något håll ifrågasatts.

Alternativ 2. Medicinalstyrelsen och i viss mån även statens institut för folkhälsan har sedan gammalt vissa tillsynsuppgifter på vattenfrågornas område ur hygienisk synpunkt.

Statens folkbadsutredning har i sitt första delbetänkande (SOU 1953: 35) förordat, att tillsynsverksamheten skall på visst sätt knytas till institutet för folkhälsan. Utredningen har nämligen ansett, att en effektivare ordning på detta område endast kan nås genom att den nuvarande splittringen av arbetsuppgifterna på olika organ häves. Utredningen har därjämte betonat behovet av ökad forskning inom olika grenar. Såsom ett slutmål bör enligt utredningens mening eftersträvas att få till stånd en central myndighet för vattenhygieniska frågor med en inspektionsavdelning och en forskningsavdelning. Utredningen har därvid närmast tänkt sig, att denna myndighet skall knytas till statens institut för folkhälsan. Såsom ett första steg att förverkliga denna plan på längre sikt, har utredningen förordat, att dels folkhälsoinstitutets vattenlaboratorium m. m. skall organiseras som en särskild vattenhygienisk avdelning, dels fiskeristyrelsens tillsynsavdelning, förstärkt med viss vattenbyggnadsteknisk sakkunskap, skall få en fristående ställning direkt under inrikesdepartementet. För att få till stånd en nära samverkan mellan dessa organ har utredningen vidare ifrågasatt, om icke den vattenhygieniska avdelningen och tillsynsmyndigheten bör sammänföras till gemensamma lokaler, förslagsvis vid folkhälsoinstitutets nuvarande byggnad.

Vattenvårdskommittén har varit i tillfälle att dryfta denna fråga med folkhälsoinstitutetsutredningen. Härvid har framkommit, att statens institut för folkhälsan i fortsättningen avses skola få en än mer utpräglad karaktär av forskningsinstitution än hittills. Administrativa uppgifter bör således icke handläggas av institutet. Dess arbetsuppgifter på det vattenhygieniska området förutsättes skola bestå men vara särskilt inriktade på forskning. Institutet har på detta område också en särskild funktion som forsknings- och utbildningsinstitution, delvis med självständiga uppgifter, men särskilt på det vattenhygieniska området med anknytning till Karolinska institutet. Under dessa förhållanden kan det icke anses lämpligt att organisatoriskt sammanföra folkhälsoinstitutets och tillsynsmyndighetens verksamhet.

I detta sammanhang har vattenvårdskommittén även övervägt möjligheterna att överföra tillsynsverksamheten till medicinalstyrelsen såsom varande det centrala administrativa organet på hälsovårdens område. Tillsynsavdelningen kunde härvid tänkas inordnas under medicinalstyrelsen i ungefär samma form, i vilken avdelningen f. n. är knuten till fiskeristyrelsen.

En sådan lösning av organisationsfrågan skulle erbjuda en bestämd fördel jämfört med nuvarande ordning därigenom, att en direkt organisatorisk samordning erhöles mellan hälsovårdsorganisationen och vattentillsynen.

Denna väg torde emellertid knappast vara framkomlig. Vid medicinalstyrelsens omorganisation år 1947 befanns det vara av praktiska skäl nödvändigt att begränsa dess ämbetsområde, varför vissa ärenden, som i och för sig har nära samband med hälsovården, måste överföras till den samtidigt inrättade veterinärstyrelsen. Även därefter har det visat sig erforderligt att utbryta vissa uppgifter och institutioner från medicinalstyrelsens förvaltning. Det torde därför icke vara lämpligt att belasta medicinalstyrelsen med nya omfattande åligganden av den art, som vattentillsynen innebär.

Medicinalstyrelsens ämbetsområde omfattar dessutom till huvudsaklig del andra förvaltningsuppgifter än dem, som berör vattenvården i vidare mening. Även av sistnämnda skäl kan det ifrågasättas, om medicinalstyrelsen

är rätt forum för i vart fall sådana vattentillsynsärenden, som har mindre betydelse ur hygienisk synpunkt men som bör tillmätas stor vikt i andra hänseenden. Detta gäller särskilt sådan industriell förorening, som icke medför några vådor ur hälsosynpunkt, men även allmänna naturskyddsintressen m. m.

Alternativ 3. Enligt vatten- och avloppssakkunnigas förslag bör det nya centralorganet för vatten- och avloppsfrågor samt för tillsynsverksamheten i huvudsak ha följande organisation.

En till byggnadsstyrelsen knuten nämnd, vatten- och avloppsnämnden, bör under chefskap av en överdirektör leda avdelningens arbete. Nämnden förutsättes skola bestå av, förutom överdirektören, ytterligare en representant för byggnadsstyrelsen, en representant för envar av bostadsstyrelsen, lantbruksstyrelsen och medicinalstyrelsen samt därjämte förslagsvis två personer med erfarenhet av bebyggelse- samt vatten- och avloppsfrågor inom landskommunerna. Beträffande vatten- och avloppsfrågor, som har samband med planärenden och bebyggelseplanering, bör beslutanderätten tillkomma byggnadsstyrelsen. I ärenden angående statsbidrag till vatten- och avloppsanläggningar liksom i ärenden angående kostnadsfördelning och andra frågor enligt vattenlagen samt tillsynsverksamheten avses däremot vatten- och avloppsnämnden skola ha beslutanderätten.

Tillsynsavdelningen föreslås i förhållande till nämnden skola få en ställning, motsvarande den, som den f. n. har till fiskeristyrelsen. Med hänsyn till svårigheten för ett centralt organ att övervaka föroreningspunkter i hela landet föreslår de sakkunniga, att de primära övervakningsuppgifterna skall övertagas av vatten- och avloppsorganisationens lokala organ, d. v. s. länsstyrelserna underordnade länsingenjörer för vatten- och avloppsfrågor.

Till motivering för förslaget att sammanföra vatten- och avloppsmyndigheten samt tillsynsmyndigheten till samma ämbetsverk har de sakkunniga anfört följande.

Tillsynsverksamheten har bl. a. på grund av knappa personalresurser blivit ojämnt fördelad mellan olika områden, som berörs av vattenförorening. Detta gäller icke minst kontakten mellan å ena sidan tillsynsmyndigheten, som i huvudsak har endast övervakande, utredande och rådgivande uppgifter, samt å andra sidan länsstyrelserna, som jämte vattendomstolarna har de administrativa och judiciella befogenheterna. Vidare innebär det vissa olägenheter, att tillsynen är uppdelad på skilda organ för tillsyn dels ur hälsovårdssynpunkt, dels ur fiske- och naturskyddssynpunkt. Detta medför vissa svårigheter att i förväg avgöra, vilka olika myndigheter och institutioner som lämpligen bör inkopplas på ett föroreningsärende, i vilken ordning de skall inkopplas eller vem som skall anses ha den primära initiativskyldigheten och huvudansvaret i aktuella föroreningsfall.

En utvidgad lokal vatten- och avloppsorganisation och en effektivare central vatten- och avloppsmyndighet kommer enligt de sakkunnigas mening att skapa bättre förutsättningar att framgångsrikt angripa även de problem, som rör vattenförorening genom avloppsvatten. Såsom förut nämnts förutsättes härvid, att vatten- och avloppsmyndigheterna skall få i uppdrag att ägna särskild uppmärksamhet åt vattenföroreningsfrågor. Vatten- och avloppsmyndigheterna skall också verka för en ändamålsenligare planering både i fråga om utnyttjandet och skyddet av grund- och ytvattentillgångar för vattentäktsändamål och i fråga om utnyttjandet av vattendrag och sjöar såsom recipienter för avloppsvatten.

Genom att överflytta tillsynsavdelningen från fiskeristyrelsen till det centrala vatten- och avloppsorganet skulle det senare få tillgång till erfor-

derlig sakkunskap på bl. a. limnologiens område. För tillsynsavdelningens del är det en fördel att såsom tillhörande det centrala vatten- och avloppsorganet få nära kontakt med de myndigheter, som har de administrativa befogenheterna för motverkande av vattenförorening. De sakkunniga har därför ansett, att enbart en samordning av vatten- och avloppsorganisationen samt tillsynsavdelningen bör vara likvärdig med en viss personalförstärkning till båda samt ge en väsentligt rationellare och effektivare organisation än om de bibehålles åtskilda.

Placeringen av den centrala vatten- och avloppsmyndigheten i byggnadsstyrelsen har motiverats av att byggnadsstyrelsen i egenskap av planmyndighet för bebyggelse ansetts vara det ämbetsverk, som har de mest närliggande arbetsuppgifterna i fråga om vatten- och avloppsorganisationens uppgifter som planeringsorgan.

Enligt vattenvårdskommitténs mening är vatten- och avloppssakkunnigas förslag av intresse genom den möjlighet, som öppnas till samordning av planeringsverksamheten och vattentillsynen. Det i olika sammanhang framförda önskemålet om att få till stånd en central myndighet med huvudansvar för vad som sker på vattenvårdens område skulle i betydande grad kunna tillgodoses på detta sätt. En organisatorisk samordning gör det vidare möjligt att med minsta möjliga omgång redan vid planeringen av nya vatten- och avloppssystem pröva frågan även ur vattenvårdssynpunkt.

En väsentlig fördel med detta alternativ ligger vidare däri, att tillsynsverksamheten genom distriktsingenjörerna för vatten och avlopp erhåller en lokal kontrollorganisation för alla de tillsynsuppgifter i fråga om det stora antalet mindre och medelstora anläggningar för behandling av avloppsvatten, som icke kan mera kontinuerligt kontrolleras av en central myndighet. Effektiviteten av detta samarbete kan dock väntas bli större, om distriktsingenjörerna i vattenvårdsfrågor sorterar under tillsynsmyndigheten.

Enligt vattenvårdskommitténs mening är en samordning med den verksamhet, som kan utövas av organen för bebyggelse- och bostadsplanering erforderlig. Den får dock icke ske på sådant sätt, att vattenvårdsintresset sättes i efterhand eller får svårighet att göra sig gällande. En viss fara här för synes föreligga vid ett genomförande av vatten- och avloppssakkunnigas förslag.

Tillsynsverksamheten har enligt vattenvårdskommitténs mening en sådan självständig betydelse, att den icke kan inordnas i ett ämbetsverk med helt artskilda arbetsuppgifter. En med limnologisk, bakteriologisk och vattenteknisk sakkunskap utrustad tillsynsmyndighet har en viktig uppgift att fylla, och dess verksamhet ligger åtminstone delvis vid sidan om planeringsorganens. Tillsynen över industriella avlopp, befintliga och nyttillkommande, är likaledes en från nämnda organ fristående arbetsuppgift, som kräver särskild sakkunskap. Även tillsynsmyndighetens verksamhet i övrigt, icke minst dess uppgift att föra talan inför domstol i vattenföroreningsmål, fordrar en mera självständig ställning än vad vatten- och avloppssakkunniga synes ha förutsatt.

Den föreslagna förläggningen av den centrala vatten- och avloppsorganisationen samt tillsynsmyndigheten till byggnadsstyrelsen är ur vattenvårdssynpunkt icke lämplig. Det må i detta sammanhang också erinras om att av de sju ledamöterna i den föreslagna vatten- och avloppsnämnden endast en, nämligen representanten för medicinalstyrelsen, i någon mån företräder vattenvårdens intressen. Vatten- och avloppssakkunniga har vid över-

vägandet av förläggningsfrågan huvudsakligen bedömt denna med hänsyn till vatten- och avloppsfrågornas betydelse för bebyggelseplaneringen. Ser man på frågan som ett allmänt vattenvårdsproblem, kan byggnadsstyrelsen icke anses vara en lämplig administrativ anknytning för vattenvårdsfrågorna.

Alternativ 4. Enligt vattenvårdskommitténs mening bör förevarande organisationsfråga i främsta rummet bedömas med hänsyn till hur de krav, som bör ställas på en tillfredsställande vattenvård, bäst kan tillgodoses. För att en central tillsynsmyndighet skall kunna tillfredsställande handlägga förekommande föroreningsärenden måste den under betraktande av teknikens utveckling och ekonomiska förutsättningar bedöma frågan om erforderliga behandlingsåtgärder med hänsyn till samtliga skilda intressen, som beröres, såsom hygieniska krav, fiske, naturskydd och andra friluftsintrussen, vattnets användbarhet som intagsvatten för vattenverk och industrier, som dryck åt betande djur, för bevattning m. m. Dessa intressen representeras i andra sammanhang av ett flertal skilda ämbetsverk. Det synes då ej vara riktigt, att ett ämbetsverk, som företräder endast något enstaka eller möjligen ett par av de nu ifrågavarande intressena, skall fungera som tillsynsmyndighet över vattenförorening. Detta bleve fallet, om uppgiften tillades visst nu befintligt ämbetsverk. Redan det nu sagda torde utgöra tillräckliga skäl för att ge tillsynsorganet en fristående ställning. Ytterligare må emellertid framhållas, att vattenvårdsfrågan numera är en samhällsangelägenhet av sådan betydelse, att det är befogat att hithörande ärenden handlägges av en särskild myndighet. Kravet på en fristående ställning företräddes redan i sakkunnigbetänkandet av år 1939 (SOU 1939:40), i remissyttranden däröver och i proposition i frågan till 1941 års riksdag vid den dåvarande fisketillsynsmyndighetens tillkomst.

Den utveckling, vattenföroreningsfrågan undergått under de senast förflutna femton åren, eller den tid central tillsynsmyndighet funnits, visar med all tydlighet, att en väsentligt utökad och starkare tillsynsorganisation är ofrånkomlig. Denna bör uppbyggas så, att den kan tillgodose nuvarande anspråk och möta den närmaste framtidens krav. Den bör också ha möjlighet att bedöma föroreningsfrågorna ur vattenhygienisk synpunkt, en möjlighet som hittills varit praktiskt taget utesluten, då myndigheten ej förfogat över därför sakkunnig personal. Sådan måste tillföras myndigheten, och denna bör utrustas med behövt laboratorium även för bakteriologiska undersökningar.

Det förslag, som här framlägges, avser organiserandet av en helt fristående vattenvårdsmyndighet. Denna myndighet, som lämpligen kan benämnas statens vatteninspektion, bör ledas av en styrelse, bestående av ordförande och förslagsvis fem ledamöter, varav inspektionens chef bör vara en. Styrelsen bör ha en sådan sammansättning, att å ena sidan hälsovården, fisket och naturskyddet samt å andra sidan kommunerna och industrien är företrädna i densamma.

För att tillgodose önskemålet om bättre administrativ samordning av vattenfrågorna bör inom vatteninspektionen sammanföras vattentillsynen och planeringsverksamheten på vatten- och avloppsområdet. Vatteninspektionen bör sålunda bestå av dels den nuvarande tillsynsavdelningen i fiskeristyrelsen, varvid förutsättes att avdelningen förstärkes på sätt, som föreslås av kommittén, dels den nuvarande vatten- och avloppsbyrån i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. En på detta sätt fullt utbyggd vatteninspektion bör ledas av en överdirektör och chef, tillika ordförande i inspektionens styrelse. Inspektionen bör vara organiserad på två byråer, nämligen dels en tillsyns-

byrå med därtill hörande undersökningslaboratorium, dels en teknisk-ekonomisk byrå (vatten- och avloppsbyrå). Vardera byrån bör ledas av en byråchef. Dessutom torde en mindre kameral avdelning erfordras.

Då kommittén på sätt nyss angivits funnit det möjligt och lämpligt att sammanföra tillsynsavdelningen med vatten- och avloppsbyrån, kan som huvudsakliga skäl härför anföras, att på detta sätt möjliggöres en samordning av olika vattenvårdsfrågor och att ett organ erhålles med huvudansvar för vattenvården i vidare mening. Genom att distriktsingenjörsorganisationen blir vatteninspektionens lokala organ, erhålles möjlighet att bl. a. bevaka vattenvårdens intressen redan på ett tidigt stadium av det planläggningsarbete, som sker i länsförvaltningen. Vidare underlättas på detta sätt möjligheten att lösa frågan om övervakningen av grundvattentillgångarna. Vissa hithörande uppgifter handlägges redan nu vid väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vatten- och avloppsbyrå samt av distriktsingenjörerna. Genom en lämplig disposition av personalen inom den tekniska byrån synes det möjligt att redan från början få ett önskvärt grepp om förhållandena på detta område.

Vattenvårdskommittén föreslår alltså, att alternativ 4 skall läggas till grund för en slutlig lösning av vattenvårdens centrala organisation. Om av praktiska skäl omedelbar uppbyggnad av den avsedda, för tillsynsverksamheten samt vatten- och avloppsplaneringen gemensamma myndigheten ej skulle anses möjlig, föreslår kommittén som ett övergångsskede, att tillsynsavdelningen omedelbart skall utbrytas ur fiskeristyrelsen samt organiseras som en fristående tillsynsmyndighet. Även på detta tills vidare mindre verk anses benämningen *s t a t e n s v a t t e n i n s p e k t i o n* vara lämplig. Någon avsevärd olägenhet är enligt kommitténs mening icke att vänta av att den såsom slutlig avsedda organisationen sålunda skulle uppbyggas i etapper genom att vatten- och avloppsbyrån först ett eller annat år senare infogas i densamma. Ur vissa synpunkter anses det till och med lämpligt, att det centrala tillsynsorganets nya organisation hinnes byggas upp och få en viss stadga, innan det utvidgas med den tekniska avdelningen för vatten och avlopp. Även svårigheten att omedelbart lösa lokalfrågan säges tala härför.

Under det sålunda tänkta övergångsskedet erfordras icke någon överdirektör som chef för vatteninspektionen. För inspektionen bör inrättas en styrelse med förut angiven sammansättning, därvid dock överdirektören ersättes med en särskild ordförande. I övrigt bör verksamheten ledas av den överinspektör, likställd med byråchef, vilken skall ingå i den slutliga organisationen.

Skulle principiella hinder anses möta mot en förening av tillsyns- och planeringsverksamheten, föreslår kommittén att en uppbyggnad av vatteninspektionen sker i den mindre form, som inspektionen skulle ha under ett övergångsskede.

För att på departementsplanet få till stånd en bättre samordning än f. n. föreslår kommittén slutligen, att vatteninspektionen skall underställas inrikesdepartementet. Härför talar enligt kommitténs mening, att detta departement har att handlägga hälsovårdsärendena, liksom också det förhållandet, att länsstyrelserna, som handhar åtskilliga administrativa vattenvårdsfrågor, är underställda inrikesdepartementet.

I särskilt yttrande till betänkandet har en ledamot, herr *Svensson*, uttalat avvikande uppfattning i förevarande fråga i det hänseendet, att dels principiella hinder icke kan anses finnas mot den av kommittén förordade sammanslagningen av tillsynsavdelningen samt vatten- och avloppsbyrån, dels väsentliga fördelar kan påräknas, om denna sammanslagning sker omedelbart. Reservanten förordar därför, att sammanslagningen av tillsynsavdelningen samt vatten- och avloppsorganisationen omedelbart kommer till stånd.

Vatteninspektionens arbetsuppgifter

I det avsnitt av betänkandet, vari den föreslagna självständiga vatteninspektionens arbetsuppgifter närmare behandlas, erinrar kommittén till en början om att fiskeristyrelsens tillsynsavdelning f. n. utövar vattentillsyn ur fiske- och naturskyddssynpunkt samt »i den mån så lämpligen kan ske» ur hälsovårdssynpunkt. För den föreslagna fristående vatteninspektionen bör enligt kommitténs uppfattning denna begränsning av tillsynsverksamheten på det hygieniska området icke längre gälla. Den särskilda sanitära tillsynsmyndighet, som föreslogs i 1939 års sakkunnigbetänkande (SOU 1939: 40) och som skulle vara knuten till medicinalstyrelsen, har icke kommit till stånd. Kommittén räknar icke heller med att medicinalstyrelsen framdeles utrustas med något särskilt organ för ifrågavarande arbetsuppgift. Med hänsyn till medicinalstyrelsens arbetsbelastning anses tvärtom den sanitära vattentillsynen vara ett område, där medicinalstyrelsen har behov av att överlåta det närmaste ansvaret på annan myndighet. Kommittén föreslår därför att vattentillsynen även ur hälsovårdssynpunkt skall utövas av vatteninspektionen.

Kommittén framhåller vidare, att en del av de i betänkandet föreslagna nya bestämmelserna i vattenlagen och därtill anknutna förordningar formellt sett medför en betydande ökning av tillsynsverksamhetens omfattning. Detta gäller särskilt de förslag, som avser prövning av vissa kommuners och industriers avloppsförhållanden. Även förslaget om tvingande föreskrift rörande slamavskiljning för avlopp, vartill vattenklosett är ansluten, beräknas i fråga om större samhällen medföra en ökad arbetsbelastning för tillsynsverksamheten. Kommittén framhåller emellertid, att man icke har att räkna med en ökad arbetsbelastning enbart på grund av de nya bestämmelserna utan framför allt såsom en följd av de missförhållanden, som motiverar dessa bestämmelser. Även om de föreslagna föreskrifterna icke genomföres i förslagen omfattning, kräver nämligen enligt kommitténs mening de rådande förhållandena, vilka bl. a. beror på den nuvarande tillsynsavdelningens otillräckliga kapacitet, att vatteninspektionen på grundval av redan gällande bestämmelser eller på övertygelsens väg söker få till stånd erforderliga åtgärder.

Upprustningsbehoven är därför icke bundna till de föreliggande förslagen om skärpt lagstiftning utan kan anses vara i huvudsak oberoende av dessa. De framlagda författningsändringarna innebär sålunda i stort sett endast, att tillsynsverksamheten får nya möjligheter att angripa problem, som under alla förhållanden måste på ett eller annat sätt upptagas till behandling.

I detta sammanhang må nämnas, att den nuvarande tillsynsavdelningens verksamhet med löpande ärenden, bl. a. ärenden rörande anläggningar för behandling av kommunala avloppsvatten och reningsåtgärder vid industrier, redan har en sådan omfattning, att enbart den helt sysselsätter personalen. Behandlingen av dessa ärenden kan därför ofta icke bli så noggrann, som vore önskvärt. Nämnvärd tid blir icke över för mera direkt tillsynsarbete, såsom inspektion av behandlingsanläggningars skötsel, övervakning av industriförorening ävensom kontroll av att bestämmelserna i vattendomstolsutslag samt ålägganden och överenskommelser verkligen efterföljes. En fortsatt sådan automatisk ökning av verksamhetens omfattning förutses. Rörande den centrala tillsynsverksamhetens uppgifter anföres vidare följande.

Då det gäller att råda bot för nuvarande missförhållanden och att förhindra ytterligare skadeverkningar, kan säkerligen åtskilligt uppnås genom lagstiftningsåtgärder men endast under förutsättning, att erforderlig rådgivning, övervakning och kontroll av författningarnas tillämpning kan anordnas. Tvingande föreskrifter är också nödvändiga som en sista utväg att komma till rätta med missförhållanden, vilka icke kan tolereras men där rättelse icke på annat sätt kan uppnås. Att förebygga vattenförorening är nämligen enligt kommitténs uppfattning visserligen en ekonomisk avvägningsfråga men också en upplysningsfråga. En ökad förståelse för problemet bland de ansvariga inom statliga och kommunala myndigheter samt industrier och andra företag är en förutsättning för att utvecklingen skall kunna ledas i rätt riktning. Det synes därför angeläget, att tillsynsverksamheten inriktas icke blott på övervakning och kontroll utan också på att genom upplysning och rådgivning vinna förståelse för behovet av åtgärder utan att åtal och ålägganden skall i varje särskilt fall behöva tillgripas.

Nu nämnda uppgifter kräver enligt kommitténs mening, att både den centrala och lokala administrationen har erforderlig personal till förfogande. Då några allmängiltiga normer icke kan uppställas för arten och omfattningen av de åtgärder mot vattenförorening, som frivilligt eller på grund av domstolsutslag eller åläggande skall vidtagas av en kommun eller ett företag, anses vatteninspektionen böra få erforderliga resurser även för en utredande och rådgivande verksamhet. Fiskeristyrelsens tillsynsavdelning utövar redan nu sådan verksamhet i begränsad omfattning ehuru kanske huvudsakligen i samband med administrativa och judiciella ingripanden. Den ökade arbetsbelastningen på grund av det växande antalet dylika uppdrag liksom också de ökade krav, som utvecklingen ställer på utredningsuppdrag av denna art, kräver i och för sig en upprustning av såväl de personella som materiella resurserna.

Kommittén anser det lämpligt, att tillsynsmyndigheten även sättes i stånd att i större utsträckning än hittills mot ersättning till statsverket företaga utredningar i föroreningsfrågor på beställning av kommuner och enskilda. Ersättningen föreslås därvid, liksom vid liknande beställningsarbeten inom andra grenar av statsförvaltningen, skola helt täcka de lönekostnader och omkostnader, som ifrågavarande arbeten betingar. Några särskilda tjänster eller särskild utrustning upptages icke för ändamålet. Beställningsverksamheten föreslås nämligen till en början skola bedrivas i liten skala med tillgängliga re-

surser, vilka kan ökas efter hand uppdragen så påfordrar och det ur ekonomisk synpunkt är försvarligt. Kommittén understryker vidare angelägenheten av att beställningsverksamheten utövas med grannlagenhet och på sådant sätt, att inspektionen icke kommer i partställning.

Såsom underlag för en mera planmässig vattenvård finner kommittén det önskvärt, att en allmän inventering sker av tillståndet i landets vattendrag och vattenområden ur föroreningssynpunkt. På grundval av en sådan utredning kan sedan planer utarbetas för åtgärder mot förorening och en lokal planläggning ske av vattendragens utnyttjande för olika ändamål såsom vattenintag, bad och andra fritidsändamål. Ett dylikt arbete fordrar emellertid, att en särskild avdelning med kvalificerad personal får ägna sig åt denna uppgift under ett flertal år. Kommittén ifrågasätter emellertid, om icke med enklare metoder och i huvudsak inom ramen för de resurser, som i övrigt enligt kommitténs mening bör ställas till vatteninspektionens förfogande, något i här avsedd riktning kan uträttas. Sålunda anses en inventering av viktigare föroreningskällor kunna företagas till måttliga kostnader. Därvid kan dels en allmän statistisk överblick erhållas, dels ett register över föroreningskällorna uppläggas. Ett sådant register anses kunna underlätta den utvidgade, mera systematiska övervakningsverksamhet, som vatteninspektionen bör utöva. Detta material, sammanställt med de observationer, som inspektionen under hand erhåller genom sin övervaknings- och undersökningsverksamhet, avses skola läggas till grund för en ungefärlig klassifikation av olika vattendrag.

Den centrala vattentillsynens personalorganisation

Vattenvårdskommittén föreslår, att vatteninspektionens tillsynsbyrå skall bestå av en tillsynsavdelning och ett undersökningslaboratorium. Tillsynsavdelningen skall handha de administrativa ärendena samt den fortlöpande övervakningen och kontrollen, medan undersökningslaboratoriet skall ha till uppgift att biträda tillsynsavdelningen med erforderliga utredningar och analysarbeten, utföra undersökningsarbeten av mera allmän betydelse och mot ersättning företaga beställningsundersökningar.

Följande personalorganisation beräknas vara erforderlig för nämnda ändamål.

1 överinspektör och byråchef Co 13

Tillsynsavdelningen

1 byrådirektör och avdelningschef Ca 33

1 förste byråsekreterare Ca 29

1 vatteninspektör (förste byråinspektör) .. Ca 29

1 vatteninspektör (förste byråinspektör) .. Ce 29

1 vatteninspektör (byråinspektör) Ca 27

1 vatteninspektör (byråinspektör) Ce 27

1 föredragande i hygienisk-sanitära frågor
(arvode 13 000 kr)

1 kansliskrivare Ca 15

1 kanslibitråde Ca 11

1 skrivbiträde (reglerad beföringsgång)

Undersökningslaboratoriet

1 laborator och föreståndare	Ca 33
3 laboratorer	Ca 31
1 förste assistent	Ce 27
3 assistenter (reglerad befordringsgång)	
1 laboratoriebiträde (bakteriologisk prepara- tris)	Ca 13
1 laboratoriebiträde	Ce 11
3 laboratoriebiträden	Ca 8
3 laboratoriebiträden	Ce 8
1 skrivbiträde (reglerad befordringsgång)	
1 ritbiträde (reglerad befordringsgång)	
1 diskbiträde	Ce 6
1 institutionsvaktmästare	Ca 12

Till motivering för den föreslagna personalorganisationen anför kommittén följande.

Med hänsyn till angelägenheten av en effektiv vattenvård och de kompetenskrav, som bör ställas på chefen för vattentillsynen, har överinspektörsbefattningen placerats i lönegrad 13 enligt löneplan 2, d. v. s. fått samma löneställning som byråchefen vid väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vatten- och avloppsbyrå.

Avdelningschefen för tillsynsavdelningen och föreståndaren för undersökningslaboratoriet bör vara i lönehänseende likställda och placeras i lönegrad 33. Eftersom båda tjänsterna är behövliga i framtiden, torde de böra göras ordinarie.

Förste byråsekreteraren på tillsynsavdelningen skall tjänstgöra som byråns sekreterare och biträda i juridiska frågor. För att kompetent sökande skall kunna erhållas till befattningen, bör denna göras ordinarie och placeras i lönegrad 29.

Som kompetens för de fyra vatteninspektörsbefattningarna bör föreskrivas filosofie kandidat- eller magisterexamen, omfattande minst tre av ämnena zoologi, botanik, limnologi och kemi. Sökande med ämnena limnologi och kemi bör ha företräde. Som regel bör vidare fordras minst ett års tjänstgöring såsom assistent vid vatteninspektionen. Därest vatten- och avloppsbyrån icke överflyttas till vatteninspektionen, torde en av befattningarnas innehavare kunna ha teknisk utbildning. Inspektörerna är avsedda att handlägga löpande ärenden samt utöva den direkta tillsynen över vattendragen företrädesvis inom var sitt distrikt. Kommittén har räknat med att en inspektör erfordras för ettvar av Söderbygdens, Österbygdens och Västerbygdens vattendomstolars domsområden samt en för de båda nordligare vattendomstolornas områden tillsammans. Med hänsyn till arbetets art synes samtliga dessa befattningar böra placeras i lönegrad 29. Tills vidare torde dock två av befattningarna kunna placeras i lönegrad 27. Två befattningar bör vara ordinarie och två extra-ordinarie.

För bedömningen av den hygieniska sidan vid handläggningen av löpande ärenden föreslår kommittén, att en arvodestjänst skall inrättas. Tjänsten är avsedd som deltidstjänst med en genomsnittlig tjänstgöringstid av tre timmar om dagen. I överensstämmelse med lönesättningen för motsvarande tjänster inom medicinalstyrelsen bör beräknas ett arvode av 13 000 kronor. Befattningens innehavare bör vara allmänhygieniker med erfarenhet av vattenförorening och specialutbildning i bakteriologi.

En kansliskrivartjänst bör upptagas för ledningen av expeditjonsarbetet och för tillsynen av arkiv och bibliotek. För skrivhjälp bör vidare beräknas ett kanslibitråde och ett skrivbiträde i reglerad befordringsgång.

Undersökningslaboratoriet bör bestå av särskilda avdelningar för ämnesområdena mikrobiologi och bakteriologi, limnologi, vattenkemi samt vatten- och avloppsteknik. Varje avdelning bör ledas av en laborator, varav en samtidigt skall vara föreståndare för undersökningslaboratoriet. För laboratorn i mikrobiologi och bakteriologi bör föreskrivas kompetens med högsta betyget i filosofie licentiatexamen, i zoologi, botanik eller limnologi samt någon utbildning i bakteriologi och för laboratorn i limnologi högsta betyget i detta ämne i filosofie licentiatexamen. I fråga om båda de biologiska laboratoriefattningarna bör företräde ges sökande med två betyg i kemi i filosofie kandidatexamen. För laboratorn i kemi bör fordras högsta betyget i kemi i filosofie licentiatexamen eller likvärdig kompetens. För den tekniske laboratorn bör föreskrivas civilingenjörsexamen på väg- och vattenbyggnadsavdelningen.

För var och en av de tre förstnämnda avdelningarna erfordras dessutom en assistent i reglerad befordringsgång. Med hänsyn till de omfattande arbetsuppgifterna för laboratorieavdelningen för mikrobiologi och bakteriologi bör denna avdelning dessutom utrustas med en förste assistent i lönegrad 27. Befattningen är avsedd för hygienisk-bakteriologiska undersökningsarbeten. Innehavare av förste assistent- och assistentbefattning bör i examenshänseende ha samma kompetens som vatteninspektör.

För rutinarbeten erfordras vidare vid undersökningslaboratoriets tre naturvetenskapliga avdelningar åtta biträdestjänster. Av dessa bör en placeras i lönegrad 13, en i lönegrad 11 och övriga i lönegrad 8. Ett särskilt diskbiträde erfordras därjämte för att avlasta mera kvalificerad personal från sådana göromål som rengöring av glas m. m. Laboratorn i vatten- och avloppsteknik bör vidare ha ett ritbiträde till sitt förfogande. Ett skrivbiträde i reglerad befordringsgång bör beräknas för undersökningslaboratoriet.

Slutligen bör vatteninspektionen utrustas med en vaktmästare för olika göromål. Då befattningen huvudsakligen är avsedd för praktiska arbeten vid undersökningslaboratoriet, bör den betecknas som institutionsvaktmästar-tjänst och placeras i lönegrad 12.

Laboratoriepersonalen förutsättes skola disponeras på följande sätt.

Avdelningen för mikrobiologi: 1 laborator, 1 förste assistent, 3 laboratoriebiträden.

Avdelningen för limnologi: 1 laborator, 2 assistenter, 1 laboratoriebiträde.

Avdelningen för vattenkemi: 1 laborator, 1 assistent, 4 laboratoriebiträden.

Avdelningen för vatten- och avloppsteknik: 1 laborator, 1 ritbiträde.

Gemensam personal: 1 institutionsvaktmästare, 1 skrivbiträde, 1 diskbiträde.

Jämfört med nuvarande personalorganisation vid fiskeristyrelsens tillsynsavdelning innebär förslaget följande förändringar.

Personalförstärkningar

1 byrådirektör	Ca 33
1 förste byråsekreterare	Ca 29
2 vatteninspektörer (förste byråinspektörer)	Ca/Ce 29
1 föredragande i hygieniska frågor (arvode 13 000 kronor)	
1 kansliskrivare	Ca 15

1 laborator och föreståndare	Ca 33
1 laborator	Ca 31
1 förste assistent	Ce 27
2 assistenter (reglerad befordringsgång)	
1 laboratoriebiträde (bakteriologisk prepara- tris)	Ca 13
1 laboratoriebiträde	Ce 11
4 laboratoriebiträden	Ca/Ce 8
1 diskbiträde	Ce 6
1 ritbiträde (reglerad befordringsgång)	
1 skrivbiträde (reglerad befordringsgång)	
1 institutionsvaktmästare	Ca 12

Tjänsteförändringar

1 överinspektör i Co 13 i st. för Ce 33
1 byråinspektör i Ca 27 i st. för Cg 27
1 laboratoriebiträde i Ce 8 i st. för reglerad befordringsgång.

Bl. a. med hänsyn till svårigheten att erhålla lämplig personal beräknas den föreslagna personalorganisationen icke kunna genomföras omedelbart utan först under loppet av två eller högst tre år. Under det första året skulle enligt kommitténs förslag på tillsynsavdelningen tillsättas en föredragande i hygienisk-sanitära frågor, en vatteninspektör, en förste byråsekreterare och en kansliskrivare samt vid undersökningslaboratoriet laboratorn och föreståndaren, en assistent och en institutionsvaktmästare. De föreslagna tjänsteförändringarna anses böra äga rum genast. Erforderliga förstärkningar av biträdespersonalen bör samtidigt vidtagas.

Under förutsättning att till vatteninspektionen knytes en ekonomisk-teknisk byrå beräknas dessutom följande för hela inspektionen gemensamma befattningar vara erforderliga, nämligen

1 överdirektör	Cp 17
1 kamrerare	Ce 27
1 kassör	Ca 15

Kamreraren och kassören avses skola bilda en särskild kameral avdelning för personalärenden och kassaförvaltning.

Vattentillsynens lokala administration

Vattenvårdskommittén räknar med att åtgärder mot vattenförorening i många fall fordrar ett inbördes samarbete mellan förorenare. Ett sådant samarbete förutsättes åtminstone i vissa fall kunna ordnas genom någon form av sammanslutningar, vattenvårdsförbund, vilkas uppgift skulle vara att i fråga om visst vattendrag eller vattenområde planlägga och samordna erforderliga sanerings- och kontrollåtgärder. Kommittén anser, att behov av sådana kompletterande organ för vattenvården i vattendrag eller vattenområden, som är särskilt svårt utsatta för vattenförorening, föreligger i stora delar av landet, men att man sannolikt icke kan räkna med att omedelbart eller inom några få år mera systematiskt genomföra en dylik orga-

nisation. Kommittén har emellertid för avsikt att sedermera i särskilt betänkande återkomma till frågan om bildande av vattenvårdsförbund.

Den allmänna lokala organisationen av vattentillsynen anses dock få lösas på annat sätt. Enligt kommitténs mening bör f. n. inga nya organ inrättas för den allmänna lokala övervakningen, utan denna bör ombesörjas av redan befintliga myndigheter. Härvid har man för de lokala övervakningsuppgifterna i första hand att tillgå länsstyrelserna, distriktsingenjörerna för vatten och avlopp, förste provinsialläkarna och därjämte hälsovårdskonsulenterna, där sådana finnes. Inom kommunerna bör liksom nu hälsovårdsnämnderna vara det ansvariga organet. Angående dessa myndigheters befattning med vattentillsynen anför kommittén i huvudsak följande.

Vad angår länsstyrelsernas befogenheter i fråga om vattentillsynen, synes anledning icke finnas att föreslå någon ändring i de judiciella och administrativa åligganden, som redan nu tillkommer dem. Det förhållandet, att vattenvårdsärenden ibland handlägges av olika avdelningar inom länsstyrelserna, kan emellertid leda till bristande konsekvens i ärendenas handläggning eller är i vart fall icke ägnat att utveckla en enhetlig bedömning samt en samlad erfarenhet och överblick. Kommittén vill därför uttala det önskemålet, att vattenvårdsfrågor i största möjliga utsträckning skall handläggas av en och samma avdelning inom varje länsstyrelse.

Distriktsingenjörerna för vatten och avlopp äger erforderlig teknisk kunskap för att handha kontrollen av kommunala och enskilda anläggningar för behandling av avloppsvatten. De har redan nu till uppgift att utöva sådan övervakning i frågan om anläggningar, för vilka statsbidrag utgår. Kommittén anser det därför vara ändamålsenligt att distriktsingenjörernas uppgifter i nämnda hänseende utvidgas att avse samtliga kommunala anläggningar för behandling av avloppsvatten. Även viktigare enskilda anläggningar bör stå under distriktsingenjörernas kontroll. Distriktsingenjörerna bör ha till uppgift att även i andra sammanhang bevaka och tillgodose vattenvårdens intressen. Av särskild vikt synes vara, att distriktsingenjörerna redan vid sin befattning med planeringen av vatten- och avloppsanläggningar söker förebygga, att menlig förorening uppkommer.

Det bör i detta sammanhang erinras om att distriktsingenjörerna och den centrala tillsynsmyndighetens inspektörer har sakkunskap på olika områden, nämligen de förra huvudsakligen på det tekniska området och de senare framför allt på de linnologiska och kemiska områdena. Redan av denna anledning är det nödvändigt, att nära samråd mellan nämnda tjänstemän sker. Även i övrigt är det uppenbarligen angeläget, att under hand ett så intimt samarbete som möjligt kommer till stånd dem emellan och att inspektörerna håller kontakt med vederbörande distriktsingenjör.

Om distriktsingenjörerna tages i anspråk för den lokala övervakningen, synes en ofrånkomlig förutsättning härför vara, att distriktsingenjörorganisationen snarast möjligt förstärkes och utbygges i den omfattning, som vatten- och avloppssakkunniga föreslagit.

Distriktsingenjörerna har f. n. en fristående ställning som expertorgan åt de länsmyndigheter, vilka har behov av att anlita deras sakkunskap, men är stationerade vid vissa vägförvaltningar. Vatten- och avloppssakkunniga har föreslagit, att i den förordade utbyggda organisationen en länsingenjör för vatten och avlopp skall knytas till varje länsstyrelse. Förslaget har motiverats därmed, att den övervägande delen av distriktsingenjörernas ärenden ligger inom länsstyrelsernas ämbetsområde.

Om — såsom kommittén förordar — till den centrala vattenvårdsmyndigheten föres väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vatten- och avloppsbyrå. synes det ur vattenvårdssynpunkt vara att föredraga, att distriktsingenjörorganisationen göres fristående utanför länsstyrelserna och blir vatteninspektionens lokalorganisation. En anknytning till länsstyrelserna kunde kanske medföra ökad koncentration och större enhetlighet i vattenvårdsfrågornas behandling inom länen. En mera fristående länsmyndighet för vattenvårdsfrågor bör emellertid innebära en mindre omgång i samarbetet med den centrala myndigheten, utan att därför kontakten med länsstyrelsen behöver bli lidande.

Om däremot den centrala vattenvårdsmyndighetens ämbetsområde skulle begränsas till att uteslutande avse vattentillsynen och vad därmed sammanhänger, kan detta möjligen tala för att distriktsingenjörerna knytes till länsstyrelserna. Med de vidgade uppgifter, som distriktsingenjörerna förutsättes skola få på vattenvårdens område, skulle de i annat fall komma att sortera under två centrala myndigheter, nämligen dels det verk, vartill den centrala vatten- och avloppsbyrån kommer att höra, dels den centrala vattentillsynsmyndigheten. En sådan dualism synes vara förvaltningsmässigt otillfredsställande. Därest det vid den slutliga lösningen av frågan om distriktsingenjörernas administrativa ställning likväl skulle anses olämpligt att infoga dem i länsstyrelserna, skulle de möjligen en utväg vara, att den tillsynsverksamhet, som avses skola utövas av dem, formellt uppdrages åt länsstyrelserna. Dessa skulle då, såsom sker i vissa andra fall, kunna förordna distriktsingenjörerna att hos länsstyrelsen handlägga ifrågavarande ärenden. En anordning av denna art skulle också kunna utgöra en temporär lösning, för den händelse statsmakterna tills vidare vill hålla möjligheten öppen att sedermera ansluta vatten- och avloppsbyrån till den centrala vattenvårdsmyndigheten. Den vore möjlig, även om distriktsingenjörerna över huvud taget icke anses höra infogas i länsstyrelserna.

Förste provinsialläkarna förutsättes såsom hittills skola vara länsmyndighet för den sanitära vattentillsynen. Någon ändring i deras instruktion eller ställning i övrigt anser sig kommittén icke ha anledning att överväga. Kommittén förutsätter emellertid, att den centrala vattenvårdsmyndighetens föreslagna nya befogenheter på det hygieniska området i och för sig leder till ett vidgat samarbete mellan denna myndighet och förste provinsialläkarna. Om den centrala vattenvårdsmyndigheten, såsom kommittén förordar, erhåller en konsulterande befattningshavare på det medicinskt-hygieniska området, torde detta komma att befördra en sådan utveckling.

I detta sammanhang må framhållas, att hälsovårdskonsulenterna på ett värdefullt sätt kompletterar den vattenhygieniska övervakningen i länen. Kommittén biträder därför för sin del det förslag till utbyggnad av denna institution, som framlagts av hälsovårdsstadgeutredningen.

Det yttersta ledet i den lokala vattentillsynen bör som hittills utgöras av hälsovårdsnämnderna. För denna del av hälsovårdsnämndernas uppgifter synes några nya instruktioner eller befogenheter icke behöva föreskrivas. Det är emellertid önskvärt, att hälsovårdsnämnderna mer än hittills får stöd och samråd med andra kommunala organ även på vattenvårdens område. Sålunda synes t. ex. byggnadsnämnderna ha möjlighet att förhindra samhällsbildning, som ur vattenvårdssynpunkt kan vara olämplig. Det torde finnas skäl för en förhoppning, att hälsovårdsnämnderna skall i de nya storkommunerna ha större möjligheter än tidigare att hävda de sanitära intressena bl. a. på vattenvårdens område och att föreliggande förslag rörande den kommunala hälsovårdsorganisationen kan befördra en utveck-

ling i denna riktning. Kommittén vill även i detta sammanhang understryka, att en utbyggnad av hälsovårdskonsulentorganisationen kan bli av stor betydelse. Hälsovårdskonsulenterna bör nämligen ha särskilda möjligheter att genom råd och anvisningar liksom också genom stöd i andra former göra hälsovårdsnämndernas verksamhet mera effektiv.

Slutligen må erinras om att fiskeriintendenterna och länsfiskeriassistenterna har vissa uppgifter på vattentillsynens område. Det synes icke finnas anledning att förelaga någon ändring i deras instruktioner. Även fiskeriintendenterna och länsfiskeriassistenterna bör därför i denna del av sin verksamhet samarbeta med vatteninspektionen.

I fråga om vattentillsynens lokala administration må slutligen nämnas, att kommitténs limnologiske expert, *professorn S. G. Thunmark*, i en promemoria med synpunkter och förslag till organisationen av vattenvården, vilken bifogats betänkandet såsom bilaga, föreslår att särskilda tjänster såsom distriktslimnologer skall inrättas till samma antal som distriktsingenjörstjänsterna för vatten och avlopp. Kommittén anför i anledning av detta förslag, att behov av lokalt tillgänglig limnologisk sakkunskap torde föreligga inom områden, som är särskilt utsatta för vattenförorening. Kommittén är emellertid icke beredd att i förevarande sammanhang förorda uppbyggnad av en ny distriktsorganisation för övervakningen av vattendragen men avser att återkomma till frågan i samband med spørsmålet om att anordna vattenvårdsförbund för särskilda vattendrag.

Forskningsfrågor m. m.

Vattenvårdskommittén framhåller, att åtskilligt forskningsarbete på vattenområdet utföres på olika håll i landet men att betydande brister förefinnes i detta hänseende. Kommittén framhåller sålunda såsom en allvarlig brist, att ingen av landets båda tekniska högskolor har någon professur i vattenförsörjnings- och avloppsteknik, och förordar att denna fråga göres till föremål för särskild utredning.

Även därutöver föreligger enligt kommitténs mening ett flertal omfattande forskningsuppgifter, som främst ankommer på olika vetenskapliga institutioner men som till största delen icke kan upptagas till behandling inom ramen för dessa institutioners ordinarie forskningsanslag. Till belysande av föreliggande aktuella forskningsuppgifter har för kommitténs räkning en preliminär promemoria angående behovet av forskning på avloppsvattenområdet utarbetats inom ingenjörsvetenskapsakademien. Med åberopande av däri lämnade uppgifter uttalar kommittén, att en på aktuella målforskningsproblem inriktad forskning torde kunna högst väsentligt bidra till att motverka olägenheterna av vattenförorening och att förbilliga de motåtgärder, som måste vidtagas, samt att det i nuvarande läge, då vattenföroreningsfrågan i vart fall i de södra och mellersta delarna av landet är aktuell i praktiskt taget varje kommun, synes vara uppenbart, att forskningsfrågan icke kan skjutas åt sidan.

Enligt kommitténs mening fordras för utförande och publicering av dylika forskningsuppgifter bidrag av statsmedel. Kommittén framhåller även

önskvärdheten av att i någon utsträckning medel finnes tillgängliga för studieresor till utlandet och för deltagande i internationella kongresser rörande vattenfrågor m. m. I avvaktan på en närmare inventering rörande forskningsbehovet m. m. föreslår kommittén ett årligt statligt forskningsanslag till ett belopp av 200 000 kronor. Kommittén föreslår, att bidrag ur anslaget skall beviljas av Kungl. Maj:t efter framställning av vatteninspektionens styrelse, vilken årligen bör uppgöra en plan för medlens användning efter hörande av särskilda sakkunniga inom de berörda ämnesområdena.

Vidare framhålles önskvärdheten av att kortare specialkurser anordnas för skilda kategorier av tjänstemän, som sysslar med vattenfrågor. Det anses emellertid böra ankomma på tillsynsmyndigheten att framdeles planlägga sådana kurser och överväga, hur kostnaderna därför bör täckas.

Kostnadsberäkningar

Vid uppgörandet av kostnadsberäkningar för den föreslagna vatteninspektionen har vattenvårdskommittén i huvudsak begränsat sig till den del av inspektionens verksamhet, som skall omhänderhas av tillsynsbyrån och dennas undersökningslaboratorium. I fråga om den vatten- och avloppstekniska byråns framtida medelsbehov hänvisas till de särskilda förslag, som vatten- och avloppssakkunniga framlagt och som är föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Kommitténs kostnadsberäkningar redovisas på följande sätt.

Vad först angår l ö n e k o s t n a d e r n a, innebär den föreslagna personalorganisationen en total lönekostnad för ordinarie och icke-ordinarie personal av i runt tal 437 900 kronor per år. I jämförelse med nuvarande personalorganisation vid fiskeristyrelsens tillsynsavdelning medför förslaget en årlig utgiftsökning med omkring 318 500 kronor.

Vid full utbyggnad av vatteninspektionen i den omfattning, som föreslagits skola utgöra slutmålet, således en vatteninspektion med en tillsynsbyrå, en vatten- och avloppsteknisk byrå samt en kameral avdelning, tillkommer ytterligare medelsbehov för dels en överdirektör och chef i lönegrad Cp 17, dels en kamrerare i Ce 27 och en kassör i Ca 15 vid den kamerala avdelningen, dels arvoden till styrelsens ledamöter. Dessa kostnader kan beräknas till sammanlagt 63 700 kronor för år. Om vatteninspektionens verksamhetsområde begränsas till att enbart avse tillsynsverksamheten, inskränkes merkostnaderna till ett belopp för arvoden till styrelsens ordförande och ledamöter av omkring 2 500 kronor.

Med hänsyn till svårigheten att på en gång erhålla lämplig personal och till den omständigheten, att lokalfrågan icke kan lösas omedelbart, måste den föreslagna personalorganisationen genomföras i etapper, förslagsvis under loppet av två eller högst tre år. Under det första året erfordras följande nya tjänster, nämligen på tillsynsavdelningen en arvodesbefattning som föredragande i hygieniska frågor, en byråsekreterare i Ca 29, en vatteninspektör (förste byråinspektör) i Ce 29 och en kansliskrivare i Ca 15 samt vid undersökningslaboratoriet en laborator och föreståndare i Ca 33, en assistent i reglerad befordringsgång, en institutionsvaktmästare i Ce 12, ett laboratoriebiträde i Ca 11 samt två laboratoriebiträden i Ce 8. Vidare bör redan från början överinspektörsbefattningen uppflyttas från Ce 33 till

Co 13 och en byråinspektörsbefattning i lönegrad 27 ändras från extra till extra ordinarie tjänst.

Till motivering härför anför kommittén, att verksamhetens upprustning och omorganisation torde fordra, att vissa ledande befattningar från början tillsättes. Vidare bör så många inspektörsbefattningar omedelbart besättas, att en förbättrad rutinövervakning av föreningensförhållandena möjliggöres redan från början. Övrig personal har beräknats i förhållande till de förut nämnda tjänsterna. Vad särskilt angår vaktmästartjänsten bör framhållas, att den nuvarande tillsynsavdelningen saknar vaktmästare och är i stort behov av en sådan för olika göromål.

För här föreslagna nya och förändrade tjänster samt för redan befintliga tjänster skulle under första året i förslagsanslag till avlöningar erfordras en anslagsökning till ett belopp av 142 100 kronor. Vid beräkandet av dessa lönekostnader har dock icke hänsyn tagits till den nuvarande personalens löneklassplacering.

Arvode till styrelseledamot bör utgå med 20 kronor för sammanträdesdag. För ändamålet torde erfordras 1 000 kronor för år. Därest inspektionens ämbetsområde under en övergångstid begränsas till enbart tillsynsbyråns verksamhet och sålunda en särskild ordförande skall leda styrelsens arbete under denna tid, bör vidare beräknas ett årligt belopp av 1 500 kronor i arvodesersättning till ordföranden. För en vatteninspektion med enbart tillsynsverksamhet som uppgift skulle således i styrelsearvoden erfordras ett sammanlagt belopp av 3 000 kronor.

Till arvoden och ersättningar åt särskilda sakkunniga har fiskeristyrelsens tillsynsbyrå till sitt förfogande ett belopp av 1 000 kronor. Ehuru en avsevärd ökning av personalen här föreslagits, varvid även en allsidigare sammansättning av densamma i kompetenshänseende skulle erhållas, torde alltjämt behov av särskilda sakkunniga föreligga. Eftersom vattenvården omfattar en mängd olika utbildningsområden, kan nämligen den fast anställda personalen aldrig få en så fullständig sammansättning, att den kan tillgodose alla uppkommande behov av sakkunskap. Härtill kommer, att vatteninspektionens tillsynsbyrå under uppbyggnadsperioden har behov av att konsultera särskild sakkunskap för sådana uppgifter som planläggningen av en inventering av föreningensförhållandena och uppläggning av ett modernt register över tillsynsärendena. Det synes därför skäligt, att en anslagspost för sakkunnigarvoden upptages även i fortsättningen samt att posten med hänsyn till verksamhetens utvidgning uppräknas till ett högre belopp än f. n., förslagsvis till 3 000 kronor.

Anslagsbehovet till o m k o s t n a d e r för vatteninspektionens tillsynsbyrå och dess undersökningslaboratorium sammanfattas på följande sätt.

	Nuvarande anslag	Anslagsbehov	
		vid full ut- byggnad av verksamheten	under förs- ta året
1. Reseersättningar	19 000	50 000	30 000
2. Expenser (bränsle, lyse)		10 000	
3. Övriga expenser	5 000	20 000	12 000
4. Publikationstryck	1 500	4 000	2 000
5. Bibliotek.....	1 000	2 000	2 000
6. Laboratoriekostnader	4 000	35 000	10 000
Summa kronor	30 500	121 000	56 000

Till motivering för anslagsäskandena under olika poster anföres följande.

I fråga om den nuvarande tillsynsavdelningens omkostnadsbelopp må anmärkas, att kostnaderna för bränsle och lyse icke kan särskiljas för enbart denna avdelning. Under delposterna övriga expenser och laboratoriekostnader har vidare icke upplagits under innevarande budgetår utgående belopp om respektive 1 000 och 3 000 kronor, då dessa avser vissa engångsutgifter.

Den föreslagna ökningen av delposten för reseersättningar sammanhänger helt med den avsedda personalförstärkningen. Enligt kommitténs uppfattning måste vidare den föreslagna vatteninspektionen ha som väsentlig uppgift att utöva en starkt vidgad tillsynsverksamhet ute i landet. Om detta skall kunna förverkligas, kan reseanslaget ej sättas under beräknade belopp.

Delposten expenser för bränsle och lyse kan ej närmare anges, förrän lokalfrågan lösts. Det här angivna beloppet får därför anses som mycket approximativt.

Under delposten övriga expenser har en betydande ökning beräknats vara erforderlig med hänsyn till att enbart städnings- och telefonkostnader vid fullt utbyggd organisation torde uppgå till 15 000 kronor för år. Ett framtida anslagsbehov av 20 000 kronor kan därför betecknas som ett minimum.

Beträffande posten för tryckning av publikationer må framhållas, att inspektionen för att kunna fullgöra sin uppgift bör ha medel till sitt förfogande för att genom publiceringsverksamhet sprida upplysning om vattenföreningens verkningar och om medlen för att förhindra eller motverka förorening. Detta kan ske genom artiklar i pressen och i facktidsskrifter. Inspektionen bör emellertid ha möjlighet att för upplysningsändamål beställa separatträck av sådana artiklar liksom också att själv utge broschyrer o. d. Det synes därför motiverat att för detta ändamål dessutom ställa ett årligt belopp av 4 000 kronor till förfogande.

För tillsynsverksamheten fordras tillgång till viktigare facklitteratur såsom utländska tidskrifter och handböcker. Med hänsyn till att denna litteratur är relativt omfattande och icke minst av den anledningen, att verksamheten på ett helt annat sätt än tidigare skall utsträckas till det hygieniska området, synes en höjning av det nuvarande anslagsbeloppet från 1 000 till 2 000 kronor vara påkallad.

Till motivering för den föreslagna höjningen av medelsanvisningen för laboratoriekostnader från f. n. 4 000 kronor till vid full utbyggnad av undersökningslaboratoriet 35 000 kronor må framhållas, att den nuvarande tillsynsavdelningens möjligheter att utföra laboratorieundersökningar är mycket begränsade och att avsevärt ökade resurser i detta avseende bör ställas till förfogande. Särskilt de mikrobiologisk-bakteriologiska och vattenkemiska laboratorieavdelningarna kräver relativt stora utgifter för förbrukningsmaterial.

Ett betydande engångsanslag till *u t r u s t n i n g* anses vidare erforderligt. Medelsbehovet för detta ändamål redovisas på följande sätt.

Laboratorieutrustning för	
mikrobiologi och bakteriologi	70 000
vattenkemi	25 000
limnologi	10 000
vatten- och avloppsteknik	10 000
akvarieförsök, fotografering m. m.	20 000

Annan utrustning	
möbler och inventarier	20 000
kontorsutensilier, arkivskåp m. m.	15 000
biblioteksinredning och engångsanskaffning	
av litteratur	5 000
verkstadsutrustning	10 000
Utrustning för fältarbeten	
laboratoriebil	40 000
fältinstrument	5 000
<hr/>	
Summa kronor 230 000	

Beträffande behovet av engångsanslag för utrustning anför kommittén, att bristerna i den nuvarande tillsynsavdelningens resurser medför, att betydande luckor i utrustningshänseende nu måste tillgodoses i ett sammanhang, om arbetet skall kunna bedrivas rationellt och arbetskraften utnyttjas till fullo. De föreslagna personalförstärkningarna kräver utrustning i form av såväl möbler och inventarier som tekniska hjälpmedel. Verksamhetens utvidgning till nya områden såsom bakteriologi medför vidare behov av utrustning för en helt ny laboratorieavdelning. I vissa hänseenden såsom beträffande den föreslagna verkstadsutrustningen kan man vänta, att engångsutgifterna i längden medför besparingar genom att en del utgifter kan undvikas för reparationer av apparater och i många fall även för inköp av enklare apparatur. Till motivering för de olika utrustningsposterna anföres följande.

Den mikrobiologiska och bakteriologiska laboratorieavdelningens utrustning har beräknats med ledning av kostnaderna för nyligen uppsatta laboratorier av liknande slag och storlek. Vissa kostnadsbesparingar har dock kunnat ske därigenom, att avdelningen förutsatts skola arbeta med metoder, som minskar behovet av glas- och termostalutrustning.

Den vattenkemiska avdelningens utrustningsbehov motiveras bl. a. av att nuvarande instrumentuppsättning i stor utsträckning är föråldrad, varigenom arbetet blir tidsödande och bestämningsmetoderna mindre noggranna. Med hänsyn till personalens ökning är vidare dubblering av vissa apparater erforderlig.

Den limnologiska avdelningens utrustning behöver kompletteras främst på grund av den föreslagna ökningen av personalen.

Akvarieförsök för utrönande av olika substansers och avloppsvattens giftighet utgör en viktig gren av undersökningsarbetet. Försöken bör kunna ordnas så, att önskad temperatur kan erhållas, varför särskild utrustning måste anskaffas för detta ändamål. Därjämte bör annan akvariemateriel kompletteras.

Nyanskaffning av möbler och inventarier måste ske med hänsyn till den förordade personalökningen. Nya kontorsutensilier, bl. a. skrivmaskiner och räknemaskiner, är behövliga både på grund av att personalen utökas och att praktiskt taget all nu befintlig materiel är försliten eller föråldrad. Arkivet fordrar ökat utrymme och bör förvaras så, att det är väl skyddat, särskilt mot brandfara. Ny inredning för arkivet är därför erforderlig.

Ett engångsanslag för komplettering av biblioteket är motiverat med hänsyn till såväl förefintliga brister som verksamhetens utvidgning till nya områden. Särskilda medel bör beräknas för inredning av biblioteket.

Den instrumentutrustning, som föreslagits till laboratoriets olika avdelningar, kräver en mindre verkstadsutrustning för reparation, översyn samt i viss utsträckning konstruktion och tillverkning av apparatur. Härigenom kan besparingar i tid och kostnader ske. Det är dessutom ofta önskvärt, att reparations- och översynsarbeten sker under överinseende av den personal, som handhar instrumenten. Det må nämnas, att det för detta ändamål upptagna beloppet icke beräknats för anskaffning av nya maskiner utan för begagnade sådana.

Då arbetet i stor utsträckning måste bedrivas i fält är det angeläget, att undersökningslaboratoriet får tillgång till en laboratoriebil med utrustning för fysikaliskt-kemiskt och bakteriologiskt arbete. Bilen skall vara utrustad som ett koncentrerat vattenlaboratorium för provtagning och analys samt försedd med lättmetallbåt. Dylika laboratoriebilar har i andra länder såsom Tyskland och Amerikas förenta stater visat sig vara till stort gagn.

För vatteninspektörerna och andra tjänstemän, som skall arbeta i fält, är vidare en komplettering av den nuvarande tillsynsavdelningens fältinstrument erforderlig.

Av utrustningsanslaget kan på grund av bristande utrymme i den nuvarande tillsynsavdelningens lokaler endast en mindre del utnyttjas under första året. Den nuvarande tillsynsavdelningens utrustning förutsättes skola överföras från fiskeristyrelsen till den föreslagna fristående vatteninspektionen. Vidare föreslås, att vatteninspektionen vid behov får under kortare tid använda fiskeristyrelsens undersökningsfartyg för undersökningar av föroreningsförhållanden vid kusterna och andra vattenområden.

Lokalfrågor

Fiskeristyrelsens tillsynsavdelning och sötvattenslaboratorium är f. n. inrymda i samma byggnad i Drottningholm. Den äldre delen av byggnaden uppfördes år 1932 för sötvattenlaboratoriets räkning med medel från Knut och Alice Wallenbergs stiftelse. Tillsynsavdelningens lokaler är inrymda i en tillbyggnad, som uppfördes 1942 och bekostades med statsmedel. Avdelningens samtliga utrymmen är praktiskt taget helt ianspråktagna av den nuvarande personalen. Redan från början erfordras därför ytterligare lokaler. Härom anföres följande i kommitténs betänkande.

Lokalfrågan torde vid en förstärkning av personalen få ordnas provisoriskt under den första tiden. En slutlig lösning av frågan synes nämligen icke med fördel kunna ske, förrän statsmakterna tagit ställning till spörsmålet om vatteninspektionens organisation. Det bör särskilt framhållas, att den mikrobiologiska och bakteriologiska laboratorieavdelningen icke kan komma till stånd, innan lokalfrågan lösts.

Därest en vatteninspektion kommer till stånd, vilken omfattar både en tillsynsbyrå och en vatten- och avloppsbyrå, bör helst hela verksamheten förläggas till gemensamma lokaler. De fördelar, som kan vinnas genom en dylik samordning, måste nämligen till stor del vara beroende av att en nära daglig kontakt kan upprätthållas mellan de tjänstemän, som på tillsynssidan och planeringssidan sysslar med samma frågor.

Lokalfrågan är också svårlöst på annat sätt. Vatten- och avloppsbyrån bör för kontakten med andra myndigheter vara centralt belägen eller i varje fall ha goda kommunikationer med Stockholms centrala delar. Samma önske-

mål gäller för övrigt beträffande i vart fall de tjänstemän på tillsynsbyrån, vilka närmast handlägger löpande ärenden. Lämpligheten av den nuvarande förläggningen till Drottningholm kan ur denna synpunkt ifrågasättas. Å andra sidan är tillsynsbyrån för sitt arbete helt beroende av att ha tillgång till ett undersökningslaboratorium för mikrobiologi och bakteriologi, limnologi och vattenkemi samt till en akvarieavdelning för bl. a. giftförsök rörande fiskar och lägre djur med olika typer av avloppsvatten samt däri ingående substanser. Det måste förutsättas, att de analyser av olika slag, som blir aktuella vid tillsynsavdelningens inspektionsarbeten, skall utföras på dessa laboratorieavdelningar. För att rätt kunna bedriva laboratoriearbetena vid vatteninspektionen är det nödvändigt, att laboratoriet är beläget vid ett naturligt, ej alltför starkt förorenat insjövatten. Vattenledningsvattnen kan nämligen ej användas för akvarieförsök. Ur denna synpunkt är det olämpligt att placera inspektionen inom Stockholms centrala delar.

Kommittén framhåller vidare angelägenheten av att en skyndsam utredning företages rörande hur lokalfrågan bör lösas, sedan principiell ställning tagits till frågan om vatteninspektionens organisation.

Yttrandena

Vad i betänkandet anföres om vattenföroreningens utbredning och omfattning samt om olägenheterna härav har allmänt vitsordats i yttrandena. I proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring i vattenlagen m. m. den 13 april 1956 (nr 173) har redan en redogörelse lämnats om yttrandenas huvudsakliga innehåll i detta hänseende. Jag torde därför i förevarande sammanhang få i huvudsak inskränka mig till vad som i yttrandena uttalas beträffande vattentillsynens administration.

Inledningsvis bör emellertid nämnas, att det synes vara en allmän uppfattning, att de rådande missförhållandena i första hand vållas av kostnadshänsyn samt rådande investeringsbegränsningar och kreditrestriktioner. De ekonomiska och finansiella faktorerna tillmätas sålunda i allmänhet den största betydelsen. Även om i enlighet med vad kommittén föreslagit vissa jämkningar och tillägg i gällande lagstiftning på området ansetts påkallade, påtalas ej några större brister i lagstiftningen. Tillsynsmyndighetens otillräckliga personella resurser framhålles dock vara en bidragande orsak till den ogynnsamma utvecklingen. Sålunda har bl. a. *vattenöverdomstolen* och *kommerskollegium* anfört, att anledningen till att hittillsvarande lagbestämmelser på området icke lett till avsett resultat är den, att tillsynen över bestämmelsernas efterlevnad icke varit tillräckligt effektiv. Allmän enighet synes också råda om att tillsynsverksamhetens organisation och resurser bör förstärkas.

I det övervägande flertalet yttranden tillstyrkes härvid kommitténs förslag om inrättande av en ny central myndighet för vattenfrågor, benämnd statens vatteninspektion. I vissa yttranden förordas dock andra lösningar av frågan om tillsynsverksamhetens förläggning. I viss utsträckning har vidare meningarna varit delade om i vad mån tillsynen bör ankomma på centrala eller

lokala organ. Vidare har på vissa håll betänkligheter framförts mot förslaget, att inom statens vatteninspektion sammanföra organen för den egentliga tillsynsverksamheten samt för den tekniska vatten- och avloppsplaneringen. Olika synpunkter framföres därjämte i fråga om tillsynsmyndighetens arbetsuppgifter och utrustning m. m. Särskilt är emellertid uppfattningarna delade om hur den lokala tillsynen bör ordnas och vilka resurser som bör ställas till förfogande för detta ändamål. Slutligen understrykes i åtskilliga yttranden behovet av forskning i vattenfrågor.

Vattentillsynens centrala administration

I det övervägande flertalet remissyttranden uttalas en principiell anslutning till kommitténs förslag, att vattentillsynen bör utövas av ett självständigt ämbetsverk, direkt lydande under ett departement. *Vattenöverdomstolen* anför sålunda i denna fråga, att nya ämbetsverk visserligen icke utan starka skäl bör tillskapas men att det på förevarande område är nödvändigt att få till stånd en fristående, centralt ansvarig myndighet. Även *vattendomstolarna* och *kammarkollegiet* biträder kommitténs förslag i denna del. *Medicinalstyrelsen*, *statens institut för folkhälsan* och *folkhälsoinstitututredningen* ansluter sig likaledes till tanken på en fristående vatteninspektion. Från *medicinalstyrelsens* sida uttalas i denna fråga bl. a. följande.

För *medicinalstyrelsen* är härvid huvudskälet, att vatteninspektionens verksamhet sträcker sig väsentligt utöver den del av vattenvården — den hygieniska — som det ankommer på styrelsen att bevaka. För styrelsen skulle tillkomsten av en ny, stor avdelning med en i flera avseenden från styrelsens övriga arbetsuppgifter skild verksamhet av teknisk och ekonomisk art betyda en kraftig belastning. Även om detta kunde tekniskt bemästras, t. ex. genom inrättande av en ny överdirektörsavdelning, dit andra delar av den allmänna hälsovården kunde överföras, torde projektet knappast vara välbetänt.

Kammarkollegiet anser, att någon tvekan ej torde kunna råda om lämpligheten att skilja tillsynsavdelningen från fiskeristyrelsen, eftersom tillsynsavdelningens nuvarande och föreslagna arbetsuppgifter endast till en mindre del har direkt avseende på fisket. *Kommerskollegium*, *lantbruksstyrelsen* och *majoriteten av fiskeristyrelsens ledamöter* är av samma uppfattning.

Överståthållarämbetet samt *länsstyrelserna i Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Blekinge, Malmöhus, Hallands, Älvsborgs, Värmlands, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län* tillstyrker likaledes inrättandet av ett centralt, självständigt vattenvårdsorgan. Samma uppfattning har bl. a. *vetenskapsakademien*, *ingenjörsvetenskapsakademien*, *limnologiska institutionen vid Uppsala universitet* samt åtskilliga enskilda sammanslutningar såsom *Svenska stadsförbundet*, *Svenska landskommunernas förbund*, *Svenska kommunaltekniska förbundet*, *Sveriges industriförbund*, *Sveriges lantbruksförbund*, *Riksförbundet Landsbygdens folk*, *Sveriges fiskares riksförbund*, *Sveriges konsulteran-*

de ingenjörers förening, Svenska väg- och vattenbyggares riksförbund och Distriktsingenjörers förening.

I det stora flertalet uttalanden till förmån för inrättandet av en självständig statlig vatteninspektion förutsättes, att inspektionens verksamhetsområde skall, såsom vattenvårdskommittén i första hand föreslagit, omfatta både den tillsynsverksamhet, som f. n. utövas av fiskeristyrelsens tillsynsavdelning, och den planeringsverksamhet ur tekniska och ekonomiska synpunkter, som nu utövas av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vatten- och avloppsbyrå. Frånsett ett par yttranden förordas även, att sammanförandet av nämnda förvaltningsområden skall ske i omedelbar anslutning till att förevarande organisationsfråga löses.

Beträffande här berörda spörsmål anför sålunda *kommerskollegium* följande.

Visserligen kan det förefalla, som om kommitténs förslag att till vatteninspektionen föra den nuvarande vatten- och avloppsbyrån hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen vore ägnat att motverka syftet med en särskild vatteninspektion, eftersom anläggning av vatten- och avloppsledningar vanligen får vattenförorenande följder. Enligt kollegii mening är det emellertid en avsevärd vinst ur vattenvårdssynpunkt, om planläggningen av större vatten- och avloppsanläggningar sker inom samma organ, som har att svara för vattenvården. En sådan ordning borgar nämligen för att vattenvårdsintrycket redan från början blir vederbörligen beaktat. Kollegium anser också, att den av kommittén förordade sammansättningen av vatteninspektionen är väl avvägd, för att en ändamålsenlig samordning av tillsynsverksamheten och planläggningen av vatten- och avloppsanläggningar skall kunna ske. Enligt kollegii uppfattning bör en dylik samordning komma till stånd snarast möjligt; endast därigenom torde det bli möjligt att hejda den fortgående vattenförstörningen. På grund härav finner kollegium angeläget, att vatteninspektionen genast blir fullt utbyggd.

Medicinalstyrelsen anför, att möjligheterna att utföra den tekniska och ekonomiska bedömningen av föroreningsproblemen samtidigt med den limnologiska och hygieniska utan tidskrävande tekniskt dubbelarbete inom skilda ämbetsverk måste vara en stor fördel såväl vid dessa frågors centrala behandling som för ett effektivare arbete inom de regionala och lokala organen. *Medicinalstyrelsen* förordar därför, att ett sådant mera fullständigt vattenvårdsorgan kommer till stånd redan från början. *Lantbruksstyrelsen* understryker likaledes, att den möjlighet till samordning och effektiv ledning, som kan nås genom den föreslagna samorganisationen, bör tillvaratagas utan tidsutdräkt. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* uttalar i överensstämmelse med uppfattningen inom flertalet andra länsstyrelser, att en särskild fördel med att vatten- och avloppsbyrån omedelbart överföres till centralmyndigheten är, att därigenom även distriktsingenjörorganisationen från början helt inordnas i tillsynsverksamheten och att vatteninspektionens kapacitet därigenom blir väsentligt större än om den under flera år endast skulle bestå av en tillsynsavdelning. Denna synpunkt understrykes bl. a. även av *Svenska stadsförbundet*.

Ehuru *Söderbygdens* och *Österbygdens vattendomstolar* i gemensamt yttrande ej motsätter sig tillsynsavdelningens samt vatten- och avloppsbyråns sammanförande i en myndighet, förordas dock, att såsom ett övergångsstadium den fristående vatteninspektionen bör bestå endast av den nuvarande tillsynsavdelningen i väsentligt utökad skick under en på föreslaget sätt sammansatt styrelse.

Sveriges industriförbund anser likaså, att skäl finnes för att vatten- och avloppsbyrån samt distriktsingenjörsorganisationen skall överföras till en fristående tillsynsmyndighet, men att detta med fördel kan anstå, till dess tillsynsmyndigheten hunnit byggas upp, och att tillkomsten av den färdiga organisationen sålunda bör ske i etapper. Såsom särskilda skäl härför anföres, att före den slutliga organisationens fastställande alla möjligheter till rationaliseringar i förenklings- och besparingssyfte bör tillgodoses samt att vattenvårdskommitténs förslag rörande vattenvårdsförbund bör avvaktas.

En annan ståndpunkt beträffande omfattningen av den föreslagna nya centralmyndigheten framkommer emellertid i vissa yttranden. *Vattenöverdomstolen* anser sålunda, att det ligger en viss fara i att, på det sätt kommittén i första hand föreslagit, väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vatten- och avloppsbyrå inlemmas i den tilltänkta vatteninspektionen. Enligt vattenöverdomstolens mening utgör vattenvårdskommitténs förslag visserligen en avgjord förbättring i förhållande till vatten- och avloppsbyråns förslag, att tillsynsavdelningen i underordnad ställning skulle ingå i ett tilltänkt nytt organ — vatten- och avloppsnämnden — i vars huvuduppgift skulle inordnas andra syften, nämligen att främja tillkomsten av företag av beskaffenhet att medföra fara för vattenförorening. Åtskilliga praktiska skäl anses därjämte tala för en enhetlig organisation. *Vattenöverdomstolen* finner dock, med hänsyn till möjligheten av att intressemotsättningar kan uppkomma, att i vart fall tills vidare en försiktigare lösning av organisationsfrågan är att förordas och att man f. n. bör begränsa sig till att genomföra det av kommittén i andra hand framförda alternativet att ej infoga vatten- och avloppsbyrån i vatteninspektionen. Även *kammarkollegium* ställer sig tveksamt till lämpligheten av att sammanföra tillsynsavdelningen samt vatten- och avloppsbyrån. Under framhållande av att vatten- och avloppsbyråns arbetsuppgifter har visst sammanhang med vattentillsynen, anför kollegiet bl. a. följande.

Det är, såsom kommittén framhållit, angeläget att även vattenvårdssynpunkterna blir tillgodosedda på ett tidigt stadium i planeringsarbetet. Tydligt är emellertid att vatten- och avloppsbyråns huvuduppgift, nämligen beviljandet av statsbidrag och vad därmed sammanhänger, i sig själv kan leda till en inställning, som är svårförenlig med vattenvårdssynpunkter. Särskilt gäller detta i fråga om sanering av redan befintliga föroreningsförhållanden. En viss dualism kan följaktligen lätt uppstå mellan vatteninspektionens båda avdelningar, vilkas intressen drager åt olika håll. Kollegiet vill emellertid med stöd av sina erfarenheter från vattenmålen vitsorda att, beträffande vattenvården, tillsynsavdelningen och distriktsingenjörerna f. n. brukar framställa i stort sett lika långt gående krav. Härtill kan dock anmär-

kas, att de krav, som tillsynsavdelningen f. n. kan uppställa, är blygsamma och att några berättigade invändningar i allmänhet icke kan göras mot dem. Med större fordringar på vattenvård är det tänkbart, att förhållandet kan bli ett annat.

Kommittén uttalar en förhoppning om att sammankopplingen av vatten- och avloppsplaneringen med vattenvården skall leda till att vatten- och avloppsanläggningar kommer att planläggas under större beaktande av vattenvårdens intressen. Det kan emellertid med visst fog förmodas, att den nya organisationen lätt blir dominerad av vatten- och avloppsbyrån, som med sin tillgång på anslagsmedel och sitt intima samarbete med kommunerna kan få ett avgörande inflytande, något som knappast skulle främja vattenvårdens intresset. Det synes ej bli en lätt uppgift för överdirektören och styrelsen att ena dagen taga ställning till åtgärder för att förbättra tillståndet i en recipient och nästa dag pröva bidrag till anläggningar, som kommer att medföra försämrat tillstånd inom samma recipient. Att försätta en chef och en styrelse i situationen att behöva besluta från rakt motsatta utgångspunkter förefaller mindre lyckligt. Det måste också uppstå vissa svårigheter att erhålla en överdirektör, som behärskar så pass disparata arbetsuppgifter.

Kollegiet är därför icke berett att f. n. tillstyrka mera än att tillsynsavdelningen utbrytes ur fiskeristyrelsen och organiseras som en självständig myndighet. *Majoriteten av fiskeristyrelsens ledamöter* framför den uppfattningen, att en fristående centralmyndighet för vattenvården bör till sitt förfogande ha en viss teknisk sakkunskap men att detta syfte torde kunna vinnas genom att de nuvarande fyra tekniker, som inom vatten- och avloppsbyrån har till uppgift att granska och kontrollera projekt till vatten- och avloppsanläggningar, överföres till den tilltänkta vatteninspektionen. En *reservant inom fiskeristyrelsen* uttalar sig dock för ett omedelbart genomförande av en fullständigare vatteninspektion. I likhet med fiskeristyrelsens majoritet anser även *Svenska konsulterande ingenjörers förening* det olämpligt att till den föreslagna vatteninspektionen överföra hela den personal, som är sysselsatt inom vatten- och avloppsbyrån och till stor del handlägger ärenden rörande ekonomisk bidragsverksamhet och tillhörande teknisk granskning ävensom planläggning. Enligt föreningens mening bör sålunda endast de delar av byråns nuvarande organisation, som är sysselsatta med vattenvård, överflyttas till vatteninspektionen.

Föreningen för vattenhygien, som i första hand förordar, att vattenvårdsorganisationen skall förläggas till medicinalstyrelsen, men som — om detta av praktiska skäl ej är möjligt — uttalar sig för en fristående vatteninspektion, förordar för den händelse detta andra alternativ kommer till utförande, följande modifikationer av den föreslagna organisationen. Till en fristående vatteninspektion föreslås skola sammanföras tillsynsavdelningen, vatten- och avloppsteknikern inom byggnadsstyrelsens stadsplanebyrå, vissa tjänster inom vatten- och avloppsbyrån samt möjligen vissa delar av folkhälsoinstitutet. Vilka tjänster inom vatten- och avloppsbyrån som skulle överföras till vatteninspektionen, anges indirekt därigenom, att den byggnadstekniska kontrollen över statsbidragsberättigade anläggningar föreslås skola slopas och att handhavandet av själva statsbidragsgivningen anses kunna överflyttas till de bostadssociala organen.

En mot kommitténs förslag helt avvikande uppfattning i frågan om hur vattentillsynens centrala organisation bör ordnas framkommer i vissa yttranden. *Byggnadsstyrelsen* vidhåller sålunda sin i ett annat sammanhang uttalade uppfattning, att ärenden angående vattenvården samt den tekniska planläggningen av vatten- och avloppsfrågorna närmast hör hemma inom styrelsens eget verksamhetsområde. Rörande byggnadsstyrelsens inställning till frågan anföres i huvudsak följande.

Vid diskussion av olika tänkbara organisatoriska lösningar har kommittén såsom skäl emot ett inordnande av vattenvården i den centrala planmyndighetens verksamhet anfört, att en intressekonflikt ofta kunde uppkomma mellan å ena sidan företrädarna för exploatering av mark för bostäder och annan bebyggelse samt å andra sidan företrädarna för vattenvård. En av de viktigaste huvuduppgifterna för planmyndigheten, byggnadsstyrelsen, är emellertid att i bl. a. nu berörda hänseende avvägbringa en avvägning av skilda intressen för att erhålla det ur allmänna synpunkter bästa resultatet. Något verkligt bärande motiv för att frånga det av 1946 års vatten- och avloppssakkunniga i dess i september 1951 avgivna betänkande (SOU 1951: 26) framförda förslaget, att hithörande frågor skall närmare anknytas till planmyndigheten har emellertid enligt byggnadsstyrelsens mening icke förebragts. Byggnadsstyrelsen får härvidlag hänvisa till vad den härom anfört i sitt den 30 juni 1952 avgivna yttrande över sagda betänkande och vill särskilt framhålla vad däri uttalats om betydelsen av en samordning av åtgärderna på vatten- och avloppsområdet med övriga åtgärder för bebyggelseplanering, såväl centralt som på länsplanet. I överensstämmelse härmed och med hänsyn till vad som numera framkommit genom vattenvårdskommitténs utredning får byggnadsstyrelsen föreslå, att till byggnadsstyrelsen överflyttas den verksamhet, som f. n. bedrivs inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vatten- och avloppsbyrå, samt den del av fiskeristyrelsens tillsynsavdelnings verksamhet, som berör övervakning och tillsyn av gällande bestämmelsers efterlevnad.

Även *länsstyrelserna i Jönköpings, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Västmanlands och Gävleborgs län* uttalar sig, med hänvisning till tidigare yttranden vid remissbehandlingen av vatten- och avloppssakkunnigas betänkande, att vattentillsynen bör förläggas till byggnadsstyrelsen.

Under förutsättning att byggnadsstyrelsen erhåller en särskild avdelning för planeringsfrågor, ansluter sig vidare *Svenska teknologföreningen* till tanken på att förlägga vattentillsynen till nämnda ämbetsverk. Föreningen har dock ingen erinran mot att tills vidare en fristående vatteninspektion inrättas.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen finner, att mycket talar för en överflyttning av vatten- och avloppsverksamheten till byggnadsstyrelsen men att både principiella och andra skäl kan anföras mot en sammanslagning av denna verksamhet och vattentillsynen. Den framhåller vidare, att en snar lösning av förevarande organisationsfråga är ett angeläget önskemål, då nuvarande ovissa förhållanden på detta område medför betydande och allvarliga olägenheter, men att en samordning och överarbetning av vatten- och avloppssakkunnigas samt vattenvårdskommitténs förslag bör ske. I avvaktan härfpå föreslås, att tillsynsavdelningen antingen skall såsom hittills

vara förlagd till fiskeristyrelsen eller möjligen överflyttas till medicinalstyrelsen i någon jämförelsevis självständig form. Mot väg- och vattenbyggnadsstyrelsens utlåtande i förevarande fråga har *byråchefen Petrelius* anmält avvikande mening i särskilt yttrande, vari vattenvårdskommitténs huvudförslag tillstyrkes.

För en fortsatt förläggning av tillsynsverksamheten till fiskeristyrelsen uttalar sig två reservanter inom denna styrelse, nämligen *överdirektören Hult* och *ledamoten Högström med instämmande av föredraganden, byråchefen Wikland*. Såsom skäl härför anföres bl. a. betänkligheter mot att i en och samma verksorganisation sammankoppla de motstående intressen som företrädes å ena sidan av tillsynsverksamheten och å andra sidan av vatten- och avloppsplaneringen. Reservanterna framhåller därjämte, att vattenvårds-kommittén alltför ensidigt betonat olägenheterna av denna förläggning och icke framhållit vissa fördelar med densamma, såsom möjligheterna till nära samarbete med bl. a. den lokala fiskeriadministrationen.

I ett par yttranden, nämligen de av *länsstyrelsen i Kristianstads län* och av *Föreningen för vattenhygien*, ifrågasättes slutligen, om en förläggning av det samordnande vattenvårdsorganet till medicinalstyrelsen eller statens institut för folkhälsan kan anses helt utesluten. Om så är fallet, förordas i dessa yttranden såsom ett alternativ i andra hand en fristående vattenvårdsmyndighet.

Länsstyrelserna i Stockholms och Kopparbergs län framhåller likaledes, att olika möjligheter till en annan lösning än den av kommittén föreslagna bör ytterligare prövas.

Slutligen uttalar sig bl. a. *statskontoret* samt *länsstyrelserna i Stockholms, Jönköpings och Kristianstads län* för att här ifrågavarande verksamhet i så stor utsträckning som möjligt decentraliseras till länsorganen.

Förslaget till sammansättning av vatteninspektionens styrelse lämnas i flertalet yttranden utan erinran. I en del yttranden framkommer emellertid särskilda synpunkter på förevarande spörsmål och även en viss kritik. Till en början må härvid nämnas vissa önskemål beträffande styrelsens sammansättning ur representativ synpunkt.

Medicinalstyrelsen konstaterar sålunda med tillfredsställelse, att hälsovården föreslås skola få en representant, men vill ha uttryckligen fastslaget, att denne representant skall utses på förslag av medicinalstyrelsen med hänsyn till vikten av att den centrala medicinalmyndigheten får möjlighet att följa vatten- och avloppsärendenas centrala planläggning och behandling.

Sveriges Lantbruksförbund och *Riksförbundet Landsbygdens folk* uttalar i förevarande fråga, att det vore motiverat med en särskild styrelserepresentant för jordbruket, eftersom detta har särskilda problem i samband med vattenvården. Lantbruksförbundet anför dessutom, att den föreslagne industrirepresentanten icke kan förutsättas bli skickad att insiktsfullt representera jordbrukets alla förädlingsindustrier i samtliga dem berörande

frågor på området. Såsom ytterligare garanti för att jordbrukets intressen skall bli tillbörligt beaktade föreslår lantbruksförbundet vidare, att vid handläggning av mera ingripande frågor rörande jordbruket skyldighet skall föreligga att allt efter ärendets art inhämta yttrande från lantbruksstyrelsen, veterinärstyrelsen eller statens mejeriförsök.

Sveriges fiskares riksförbund och *Fiskefrämjandet* uttalar sig för en direkt representation för fiskets utövare av olika kategorier.

En principiellt annan uppläggning av vatteninspektionens ledning förordas i ett par yttranden.

Vattenöverdomstolen anser sålunda, att det uppenbarligen är värdefullt att inom vattenvården skapas en plattform för utbyte av erfarenheter och önskemål, men att det synes som om denna intresserepresentation, samtidigt som den borde utökas till sex å åtta ledamöter, med fördel kunde tilläggas allenast rådgivande karaktär och träda i funktion endast i ärenden av större omfattning eller av mera principiell art.

Kammarkollegiet, som i första hand uttalar sig för en vatteninspektion, bestående enbart av en upprustad tillsynsavdelning, anser den föreslagna styrelsen bli en alltför omfattande och tungrodd organisation. Kollegiet ifrågasätter möjligheten av en mer eller mindre lös personalunion mellan kollegiet och en vatteninspektion, vars uppgifter, såsom nämnts, skulle begränsas till tillsynsverksamheten. Detta skulle enligt kollegiets uppfattning kunna lösas genom att kollegiets chef erhöle ledamotställning, eventuellt med beslutanderätt i vissa fall, och att inspektionen i övrigt utgjorde en tämligen fristående avdelning av ämbetsverket i likhet med vad som är fallet i fråga om advokatfiskalskontoret.

Byggnadsstyrelsen, som i princip vidhåller ståndpunkten, att såväl tillsynsverksamheten som vatten- och avloppsplaneringen bör tillhöra verkets ämbetsområde, föreslår att bl. a. vattenvårdsfrågorna skall handläggas av ett större tekniskt råd, organiserat på liknande sätt som medicinalstyrelsens vetenskapliga råd.

Mot förslaget att en fristående vatteninspektion skulle underställas inrikesdepartementet synes inga erinringar föreligga.

Vatteninspektionens arbetsuppgifter

Vad som i betänkandet anföres om vatteninspektionens arbetsuppgifter i fråga om den del av verksamheten, som rör vattentillsynen, har i stort sett föranlett erinringar endast på vissa punkter. Härvid bortses från de mera principiella erinringarna gällande frågan, huruvida vattenvårdsorganisationen bör ha sin tyngdpunkt i en central myndighet eller i lokala organ. I de mera generella synpunkter angående förevarande spörsmål, som i övrigt framkommer i många yttranden, understrykes vikten av att tillsynsverksamheten utövas icke enbart såsom en övervakande verksamhet med tillvaratagande av förefintliga lagliga befogenheter utan att såsom hittills oftast skett tillsynsmyndigheten söker genom rådgivning komma till rätta med missförhållanden. Allmän enighet synes också råda om att en gränsdragning

bör ske mellan tillsynsverksamheten och forskningen inom de olika vetenskapliga områden, som rör vattenvården. De i betänkandet föreslagna arbetsuppgifterna för tillsynsmyndigheten föranleder för övrigt i yttrandena huvudsakligen vissa erinringar beträffande följande punkter, nämligen dels spørgsmålet huruvida tillsynsmyndigheten skulle sättas i stånd att åtaga sig beställningsarbeten, dels förslaget att myndigheten skulle såvitt möjligt inventera och registrera föroreningskällorna, dels slutligen möjligheterna att uppställa bestämda normer för vattnets beskaffenhet.

Beträffande det förstnämnda spørgsmålet, nämligen huruvida tillsynsmyndigheten bör mot ersättning åtaga sig t. ex. recipientundersökningar eller andra utredningar, framhåller *vattenöverdomstolen* vikten av att dylik verksamhet utövas med grannlagenhet och på sådant sätt, att inspektionens opartiskhet icke kan ifrågasättas. Under nämnda förutsättning finner även *Norrbygdens vattendomstol* dylika beställningsarbeten försvarliga. *Söderbygdens* och *Österbygdens vattendomstolar* anser däremot, att kommitténs förslag innebär en något för vid befogenhet, och föreslår en begränsning på så sätt, att inspektionen får rätt att utföra recipientundersökningar och på grundval av dem lämna allmänna råd och anvisningar utan att prestera utarbetade detaljförslag. Sistnämnda domstolar anser det även lämpligt, att befogenheten att utföra beställningsarbeten också inrymmer rätt att verkställa kontrollundersökningar rörande efterlevnaden av domsföreskrifter o. d. i likhet med vad som på ett annat område gäller för Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut. *Kammarkollegiet* förordar likaledes, att beställningsarbeten endast skall utföras i begränsad omfattning, och anför härom följande.

Kollegiet ställer sig frågande till lämpligheten av att inspektionen sättes i tillfälle att i större utsträckning mot ersättning till statsverket företaga utredningar i föroreningsfrågor på beställning av kommuner och enskilda. En sådan verksamhet kan innebära risk för kontrollens effektivitet. Om inspektionen efter egen utredning föreslagit vissa åtgärder och dessa sedan visar sig mindre effektiva, läser det icke bli så lätt för inspektionen att föreskriva nya åtgärder. Icke heller synes det lämpligt, att inspektionen på beställning upprättar ett förslag till reningsanordning och sedan efter stämning påyrkar dess genomförande. Utredningarna måste följaktligen begränsas på sådant sätt, att inspektionens möjligheter att ingripa icke äventyras. Ur denna synpunkt synes intet vara att erinra mot att inspektionen på beställning utför undersökningar om tillståndet i och kapaciteten hos en recipient eller andra undersökningar, där det endast gäller att utreda, vilka förhållanden som objektivt sett föreligger. Utvidgas inspektionens utredningsverksamhet härutöver, blir den svärförenlig med inspektionens föreslagna befogenheter till rättsliga ingripanden av olika art, och inspektionen bör i så fall ombildas till ett utslutande forskande och utredande organ. I detta sammanhang bör uppmärksammas, att det i praktiken kan möta vissa svårigheter att hålla en klar gräns mellan nu avsedda utredningsverksamhet och den uppgift att meddela förhandsbesked, som enligt förslaget skulle åvila inspektionen. I vart fall torde av organisatoriska skäl böra tillses, att utredningsverksamheten erhåller en i förhållande till inspektionens »ordinarie» arbetsuppgifter begränsad omfattning.

Mellanbygdens vattendomstol och *folkhälsoinstitutsutredningen* anser däremot, att vatteninspektionen över huvud taget icke bör tillhandagå kommuner och enskilda med utredningar mot ersättning. Även i en del andra yttranden, bl. a. de från *Föreningen för vattenhygien* och *Sveriges konsulterande ingenjörers förening*, ifrågasättes lämpligheten av sådana beställningsarbeten.

I förevarande sammanhang framhåller bl. a. *Norrbygdens vattendomstol* och *kommerskollegium*, att det i vart fall ej bör ifrågakomma, att enskilda befattningshavare hos myndigheten tillhandagår allmänheten med utredningsuppdrag mot betalning. Såsom skäl härför anföres, att inspektionsverksamheten knappast kan förväntas bli framgångsrik, om man ej utesluter allt sidoinflytande av de intressen, som vållar föroreningarna.

En allmän inventering av föroreningskällorna och ett modernt register över dem bör enligt *vattenöverdomstolens* mening ingå såsom ett led i tillsynsverksamheten. Domstolen säger härom vidare, att det för att rätt bedöma den grad av förorening, som i varje särskilt fall kan tolereras, är av vikt att i fråga om alla vattendrag känna vattenframrinningen under olika tider av året och av domstol meddelade bestämmelser om den minsta vattenmängd, som städse skall framsläppas. Det skulle därför vara till nytta, om Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut kunde få erforderliga resurser för att snabbt iordningställa de kartor, som det enligt 7 § kungörelsen den 8 oktober 1954 om vattenbokens inrättande och förande åligger institutet att tillhandahålla.

I fråga om vilka krav som bör ställas på behandlingen av avloppsvatten, efterlyser bl. a. *gatunämnden i Stockholm* vissa mera generella normer och anser, att vattenvårdskommitténs skäl mot uppställandet av sådana normer synes svaga. Kommitténs ståndpunkt att det i vart fall f. n. är omöjligt att uppställa ens schematiska regler i fråga om den grad av förorening, som i särskilda fallet kan och måste tolereras, vitsordas emellertid av *1951 års byggnadsutredning* och *Sveriges industriförbund*. I industriförbundets yttrande anföres sålunda följande i denna fråga.

I fråga om vilka krav som kan ställas på reningen av avloppsvatten vill förbundet understryka kommitténs uttalande, att bedömningen av vilka anspråk som bör ställas på vattendragens renhet måste verkställas från fall till fall allt efter vattendragens belägenhet och beskaffenhet samt de sociala, hygieniska eller ekonomiska uppgifter, som lägges på dem. Visserligen skulle ofta generella normer för avloppsvattnens beskaffenhet vara till stor nytta för den, som utsläpper ett avloppsvatten, men uppställandet av sådana normer skulle innebära ett synnerligen omfattande och tidsödande arbete, som åtminstone f. n. icke torde vara möjligt att genomföra. Utländska erfarenheter bekräftar svårigheten för att icke säga omöjligheten att tillskapa generella normer.

Den centrala vattentillsynens personalorganisation

I flertalet yttranden göres ingen erinran mot den personalorganisation för den centrala tillsynsmyndigheten, som föreslagits i betänkandet. En del

remissmyndigheter, bl. a. *medicinalstyrelsen* och *statens institut för folkhäl-
san*, ifrågasätter dock, om icke de personella resurserna i fråga om såväl
kvalificerad personal som biträdespersonal tilltagits väl knappt. Sistnämnda
myndighet anser vidare, att de ytterligare arbetsuppgifter beträffande vat-
tenvårdsförbund, vattentäkter och grundvattenskydd, som vattenvårdskom-
mittén avser att behandla i ett senare betänkande, ur flera synpunkter kan
inverka på tillsynsavdelningens uppbyggnad. Från de håll, där särskild vikt
lagts vid den lokala vattenvårdsorganisationen, synes man icke heller vara
benägen att f. n. taga ställning till i vilken omfattning en upprustning av
den centrala myndigheten är erforderlig. De särskilda spörsmål i fråga om
personalorganisationen, som i övrigt framkommer i yttrandena, rör främst
de föreslagna vatteninspektörstjänsternas placering, laboratorsavdelningar-
nas placering, samma avdelningars ställning och organisation samt per-
sonalens kvalifikationer och sammansättning.

I den förstnämnda frågan, nämligen rörande vatteninspektörstjänsternas
placering, ifrågasättes sålunda från flera håll, om icke nämnda tjänster
borde knytas till de landsdelar eller områden, där tjänstinnehavaren avses
skola vara sysselsatt. *Medicinalstyrelsen*, som intar denna ståndpunkt, anför
härom följande.

För att tillgodose behovet av limnologer vid den perifera vattenövervak-
ningen föreslår utredningen, att fyra vatteninspektörer med bl. a. limnolo-
gisk kompetens skall ingå i tillsynsavdelningen. Kommitténs expert, pro-
fessorn Thunmark, vill däremot placera en limnolog i varje län. Enligt me-
dicinalstyrelsens uppfattning synes det senare förslaget vara lyckligare, då
det skulle ge möjligheter till ett mer rationellt samarbete med distriktsingen-
jörerna, varigenom i många fall en snabbare arbetstakt kunde väntas på
länsplanet. En perifer placering av limologer rimmar också bättre med me-
dicinalstyrelsens uppfattning om att ärendena i möjligaste mån bör hand-
läggas på länsplanet. Om antalet limologiskt utbildade inspektörer av olika
skäl i början måste begränsas, synes det mera rationellt att stationera en
i varje område än att som kommittén föreslår samla dem till Stockholm.
Medicinalstyrelsen får därvid hänvisa till den uppfattning, som kommit till
uttryck i yttrandet från förste provinsialläkarnas förening, vars medlemmar
torde besitta en god förstahandskunskap på detta område. Med en sådan
perifer placering av inspektörerna elimineras icke det lika trängande be-
hovet av kvalificerad limnologiskt sakkunnig befattningshavare hos den cen-
trala tillsynsmyndigheten. Med hänsyn härtill synes en översyn av perso-
nalstaten för tillsynsarbetet erforderlig.

Även *folkhälsainstitutsutredningen* är av denna mening och uttalar till
stöd för sin ståndpunkt följande.

De föreslagna vatteninspektörerna måste stationeras regionalt för att få
bästa möjliga kontakt med länsstyrelser och andra lokala myndigheter. Av
väsentlig betydelse är härvid, att inspektörerna redan från början förses
med erforderliga laboratoriemöjligheter för mer rutinbetonade analyser.
Detta kan tänkas vara möjligt såväl genom samarbete med kommunala eller
statliga laboratorier inom regionen som genom lämplig utrustning, som kan
medföras i bil. Utredningen har i detta sammanhang observerat, att kom-
mitténs limnologiska expert varit inne på denna fråga och bl. a. framhållit,

att det är ändamålsenligt, att vissa laboratoriebetonade analyser utföres i nära anslutning till de lokala observationerna. De här antydda anordningarnas synes också nödvändiga för den decentralisering av enklare rutinlaborationer, som utredningen rekommenderat i fråga om vatteninspektionens laboratorium.

Flera länsstyrelser liksom även bl. a. *föreståndaren för limnologiska institutionen vid Uppsala universitet* delar uppfattningen, att behov finnes av limnologisk sakkunskap för olika län eller områden.

Vad gäller den föreslagna laboratorieavdelningen inom tillsynsmyndigheten anser *statskontoret*, att statens institut för folkhälsan i första hand bör anlitas för de laboratorieundersökningar, som kan vara påkallade för den vattenvårdande verksamheten, och att resultatet av den särskilda utredningen om nämnda instituts organisation bör avvaktas, innan åtgärder vidtages för utbyggande av vattentillsynsorganisationens laboratorium. Även *Svenska kommunaltekniska föreningen* finner behovet av centralt vattenbakteriologiskt laboratorium vara f. n. väl tillgodosett genom statens bakteriologiska laboratorium och folkhälsoinstitutets vattenlaboratorium. Enligt föreningens mening är behovet av lokala laboratorier mera trängande, bl. a. av den anledningen, att resultatens noggrannhet blir lidande, om vattenprov för bakteriologisk undersökning måste sändas längre väg.

Folkhälsoinstitutets utredningen framhåller däremot, att vatteninspektionen oundgängligen måste äga tillgång till ett eget laboratorium av i princip den omfattning, som erfordras för undersökningar i samband med inspektionens arbetsuppgifter. Enligt utredningens mening bör dock enklare rutinanalyser kunna ske vid regionala laboratorier eller på annat sätt avläsas inspektionens laboratorium. Vidare förutsättes, att mera komplicerade specialundersökningar, även om dessa icke skulle ha direkt forskningskaraktär, skall kunna förläggas till eller ske i samarbete med inom området verkamma forskningsinstitutioner. *Medicinalstyrelsen* anser det vara lämpligt, att folkhälsoinstitutets vattenlaboratorium överflyttas till vatteninspektionen. I fråga om den lokala laboratorieorganisationen anför *medicinalstyrelsen* vidare följande.

Ute i landet finnes redan nu ett relativt stort antal undersökare, f.n. 135, vilka av *medicinastyrelsen* erhållit generell eller inskränkt behörighet att utföra fysikalisk-kemiska och/eller bakteriologiska vattenundersökningar. Dessa undersökningar är visserligen relativt enkla och rutinmässiga, men det torde inte bereda några större svårigheter att, eventuellt efter kompletterande utbildning, göra åtskilliga av dessa undersökare förtrogna med sådana rutinundersökningar, som hör samman med bekämpandet av avloppsvattenföroreningar. Det bör ingå i det projekterade undersökningslaboratoriets skyldigheter att utbilda undersökare för mindre regionlaboratorier och om möjligt organisera sådana samt att utarbeta lämplig metodik för de undersökningar, som kan utföras av de regionala laboratorierna. Härigenom skulle dels arbetsbelastningen på vatteninspektionens undersökningslaboratorier komma att minska, dels kontrollorganen på länsplanet få en bättre service. *Medicinalstyrelsen* vill hänvisa till att en i princip liknande regional laboratorieorganisation på det veterinärmedicinska området ansetts nödvändig och nu håller på att organiseras med statens veterinärmedicinska anstalt som centrallaboratorium.

I fråga om den föreslagna personalorganisationens sammansättning och de tilltänkta kvalifikationerna för olika tjänster synes meningarna främst vara delade beträffande dels kraven på å ena sidan limnologisk sakkunskap och å andra sidan behovet av även annan naturvetenskaplig expertis, dels frågan om i vilken omfattning medicinskt utbildade hygieniker bör tillföras tillsyningsmyndigheten.

Vad gäller förstnämnda spörsmål anföres i vissa yttranden — såsom förut nämnts i samband med spörsmålet huruvida vatteninspektörerna skall vara placerade centralt eller regionalt — att den limnologiska sakkunskapen bör beredas större utrymme i vattenvårdsorganisationen. I detta sammanhang uttalas bl. a. av *vetenskapsakademien*, att kompetenskraven för ifrågavarande tjänster i fråga om akademiska meriter bör höjas. Från andra håll understrykes behovet av även annan sakkunskap. *Sveriges industriförbund* framhåller sålunda önskvärdheten av att för en av de ledande befattningarna i myndigheten skall föreskrivas goda kunskaper i och erfarenhet av kemisk teknologi. Såsom skäl härför anför förbundet, att det med hänsyn till de svårigheter, som ofta uppkommer i fråga om den kemiska industriens avloppsvatten, torde vara angeläget för såväl industrien som tillsynsmyndigheten, att sådan sakkunskap är tillgänglig inom vattenvårdsorganisationen. *Sveriges lantbruksförbund* gör utifrån de intressen, som förbundet representerar, gällande, att limnologien endast har betydelse på längre sikt och att man i nuvarande besvärande föroreningsläge bör inrikta sig på att få fram tekniska och kemiska reningsprocedurer för att på ett radikalt sätt hejda fortsatta föroreningar. Förbundet tillstyrker därför en revision av de föreslagna kompetensfordringarna.

Bl. a. i yttranden från olika enskilda sammanslutningar, exempelvis *Distriktsingenjörers förening*, ifrågasättes om kommittéförslaget tillgodoser behovet av medicinsk sakkunskap. Utan att slutgiltigt taga ställning till detta spörsmål godtager emellertid *statens institut för folkhälsan* och *folkhälsainstitutetsutredningen* den föreslagna anordningen med en deltidsanställd föredragande i hygien men framför samtidigt vissa önskemål om tjänstens utformning. Statens institut för folkhälsan anför sålunda följande.

Tjänsten är avsedd att vara deltidstjänst, och dess innehavare bör vara allmänhygieniker med erfarenhet av vattenförorening och specialutbildning i bakteriologi. Enligt institutets mening är det väsentligt, att denne tjänsteman är utövande vetenskapsman med tillgång till laboratorium. Därjämte vill institutet framhålla, att om tjänstemannen i sin ordinarie tjänsteutövning vore placerad vid institutet, skulle en väg öppnas för ökat samarbete mellan vatteninspektionen och institutet. Befattningshavaren skulle därtill på ett fruktbringande sätt kunna befordra kontakten mellan forskning och praktisk verksamhet.

Folkhälsainstitutetsutredningen framför liknande synpunkter.

För att mer direkt kunna utnyttja medicinskt-hygienisk sakkunskap vid handläggningen av inspektionens ärenden torde det vara av väsentlig betydelse att, som kommittén föreslagit, en särskild föredragande knytes till inspektionen. Det torde enligt utredningens mening med hänsyn till rekryte-

ringsmöjligheterna möta stora svårigheter att erhålla en kvalificerad forskare inom det bakteriologiskt-hygieniska området, därest vederbörande anställas på arvodesplanet. Det torde därför vara nödvändigt att redan från början inrätta en tjänst med pensionsförmåner. Om man tills vidare accepterar en sådan lösning med en halvtidstjänstgörande hygieniker, synes det ändamålsenligast att vid statens institut för folkhälsan inrätta en laboratorietjänst med skyldighet för innehavaren att tjänstgöra halva arbetstiden vid vatteninspektionen. Den nu förordade anordningen torde få betraktas som en provisorisk lösning. I ett senare sammanhang torde få övervägas, om icke ytterligare behov av kvalificerad medicinskt-hygienisk sakkunskap blir erforderlig vid inspektionen.

Slutligen må nämnas, att i de yttranden, där en sammanföring av vattentillsynsverksamheten samt vatten- och avloppsorganisationen avses skolas i en eller annan form, den sistnämnda organisationen samtidigt förutsättes kunna helt svara för den tekniska sakkunskapen, varför några särskilda tekniska tjänster icke skulle erfordras på tillsynssidan.

Vattenvårdens lokala organisation

Frågan om vattenvårdens lokala organisation ägnas stor uppmärksamhet i yttranden. Allmän enighet synes råda om att vattenvårdens intressen i första hand bör tillvaratagas av de lokala myndigheterna. Vad gäller primärkommunerna synes det vidare allmänt förutsättas, att hälsovårdsnämnderna skall vara de kommunala organ, som närmast bör ansvara för vattenvården. På länsplanet uppkommer emellertid åtskilliga svårlösta problem i förevarande sammanhang.

Den första frågan gäller, huruvida de nu förefintliga länsmyndigheterna besitter tillräcklig sakkunskap för ifrågavarande arbetsuppgifter. Såsom förut nämnts, anföres i vissa yttranden i anslutning till professorn Thunmarks utlåtande i betänkandet, att limnologisk sakkunskap bör stå till förfogande i länen.

I flertalet yttranden förutsättes dock att, såsom kommittén föreslagit, vattenvårdens länsorganisation skall grundas på de förefintliga länsorganen, närmast länsstyrelserna och distriktsingenjörerna. Lämpligheten av att distriktsingenjörerna i vart fall såsom tekniskt sakkunniga knytes till vattenvårdsorganisationen, synes allmänt ha erkänts. Såsom påpekas av bl. a. *länsstyrelsen i Gävleborgs län* är emellertid distriktsingenjörerna redan nu hårt belastade med olika arbetsuppgifter. I åtskilliga yttranden understrykes därför behovet av att en fortsatt utbyggnad av distriktsorganisationen sker.

Det synes vidare vara en allmän uppfattning, att den hygieniska sidan av vattenvården i länen bör ankomma på förste provinsialläkaren. Slutligen må nämnas att *reservanterna i fiskeristyrelsen* erinrar om möjligheten att utnyttja fiskeriintendenterna och hushållningssällskapens fiskeriassistenter för den lokala vattentillsynen.

I frågan hur en samordning skall ske mellan de olika länsorganen råder emellertid delade meningar. Några länsstyrelser förordar, att distriktsingenjörerna skall direkt inordnas i länsstyrelseorganisationen, medan andra

länsstyrelser anser den nuvarande ordningen med distriktsingenjörerna såsom föredragande i länsstyrelserna i vissa ärenden men ej administrativt inordnade i länsstyrelserna vara att föredraga. Distriktsingenjörerna själva synes tämligen genomgående ansluta sig till den senare uppfattningen.

Särskilt från vissa länsstyrelserns sida anses här berörda spörsmål ej vara tillräckligt utrett. *Länsstyrelsen i Kopparbergs län* uttalar sålunda, att den regionala och lokala organisationen på vattenvårdens område samt handläggningen av vattenvårdsärendena i denna del ej lösts på ett tillfredsställande sätt. Vidare framhålles i en del yttranden, att lösningen av frågan om den lokala organisationen torde vara beroende av hur en frivillig lokal samverkan kan ordnas genom s. k. vattenvårdsförbund.

Forskningsfrågor m. m.

I betänkandet framförda förslag om stöd åt forskning i vattenvårdsfrågor torde vara av mera preliminär karaktär och hithörande problem synes även av andra skäl få upptagas i annat sammanhang. Rörande dessa frågor torde jag därför här kunna inskränka mig till att framhålla, att betydelsen av forskning på förevarande område starkt betonas i ett stort antal yttranden. Härvid bör även nämnas, att *vetenskapsakademien* såsom sitt yttrande antagit en av ledamoten Ekman uttalad mening av denna innebörd, grundad huvudsakligen på uppfattningen, att kommittén icke tillräckligt beaktat forskningens betydelse och vikten av att denna blir behörigen företrädd i det föreslagna nya centralorganet. Mot denna av 19 ledamöter biträdda mening har 14 ledamöter anmält reservation. Akademiens naturskyddskommitté hade i huvudsak tillstyrkt förslaget. På i huvudsak samma grunder, som anförts i de till stöd för den inom vetenskapsakademien segrande meningen, har vidare *föreståndaren för Uppsala universitets limnologiska institution* uttalat, att betänkandet icke bör läggas till grund för statliga åtgärder utan en ny kommitté tillsättas, sammansatt på sådant sätt, att vattenvårdsfrågan kan underkastas en i alla hänseenden tillfredsställande utredning.

Föredraganden

I olika sammanhang har betonats, att spörsmålet i vilken omfattning och takt vattenvården kan förbättras främst är en ekonomisk avvägningsfråga, som icke kan på en gång få sin slutliga lösning. Såsom chefen för justitiedepartementet tidigare uttalat vid framläggandet av proposition till 1956 års riksdag med förslag till lag om ändring i vattenlagen m. m. (nr 173), är det uppenbart, att synnerligen omfattande investeringar erfordras för att åstadkomma de nödiga förbättringarna. Det totala investeringsbehovet för ändamålet är av sådan storleksordning att det i nuvarande kostnadsläge torde överstiga ett belopp av en miljard kronor. Upprustningen av vattenvården kommer därför att i konkurrens med andra för samhället betydelsefulla investeringar behöva taga i anspråk en icke ringa del av våra produktiva resurser.

Härav måste givetvis följa att denna upprustning kommer att utsträckas över en jämförelsevis lång följd av år. Oavsett den ekonomiska problemställningen kan emellertid förutsättningar för en intensifierad vattenvård skapas genom skärpningar i lagstiftningen och genom en effektivare administration. Olika åtgärder i denna riktning har redan vidtagits. Jag torde härvid få erinra om nyssnämnda ändringar i vattenlagen, som antagits av 1956 års riksdag, samt om den nya förprövningskungörelse Kungl. Maj:t för kort tid sedan utfärdat. Vidare har de personella och materiella resurserna vid fiskeristyrelsens tillsynsavdelning ökats under senare år. Av betydelse är även, att distriktsingenjörsorganisationen för vatten och avlopp efter hand utbyggts.

Ett spørsmål av stor vikt i strävandena att förbättra vattenvården är hur organisationen av vattentillsynen bör ordnas för att tillfredsställande effektivitet härvidlag skall uppnås. Jag avser att nu taga upp detta spørsmål till behandling ävensom andra frågor rörande den framtida organisationen av administrationen på vattenvårdens område.

Till en början torde jag få erinra om att det f. n. enligt instruktionen åligger fiskeristyrelsen att ur fiske- och naturskyddssynpunkt öva tillsyn över våra vattendrag, sjöar och andra vattenområden. Ur hälsovårdssynpunkt utövas tillsynen främst av hälsovårdsmyndigheterna, dock att fiskeristyrelsen skall utöva tillsyn jämväl ur sistnämnda synpunkt i den mån så lämpligen kan ske. Fiskeristyrelsen förfogar emellertid icke över vare sig personal eller laboratorieresurser för att tillfredsställande kunna fullgöra sistberörda uppgift. Av remissyttrandena i ärendet torde framgå, att icke heller medicinalstyrelsen eller statens institut för folkhälsan f. n. har administrativa resurser att utöva en ur hälsovårdssynpunkt tillfredsställande vattentillsyn. I detta hänseende är därför den nuvarande organisationen behäftad med uppenbara brister. Härtill kommer, att förevarande verksamhetsområde i andra hänseenden företer en administrativ splittring, som medför avsevärda olägenheter.

Såsom vattenvårdskommittén och åtskilliga remissmyndigheter framhållit, finnes ett nära samband mellan den verksamhet, som bedrivs av fiskeristyrelsen genom dess tillsynsavdelning, och det arbete, som utföres av vatten- och avloppsorganisationen inom väg- och vattenbyggnadsverket. Från skilda håll har uttalats önskvärdheten av att få till stånd en nära samordning av dessa verksamhetsgrenar. Vidare förefinnes — såsom vatten- och avlopps-sakkunniga understrukit i sitt år 1951 avgivna betänkande — en nära samhörighet mellan byggnadsstyrelsens uppgifter inom bebyggelseplaneringen samt vissa av vatten- och avloppsorganisationens arbetsuppgifter. Frånsett bidragsverksamheten för vatten- och avloppsanläggningar sysslar nämligen väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vatten- och avloppsbyrå och distriktsingenjörsorganisationen i stor utsträckning med planeringsfrågor. Framhållas må även, att de arbetsuppgifter, som ankommer på nämnda byrå och på distriktsingenjörsorganisationen, är i allt väsentligt skilda från väg- och vattenbyggnadsverkets åligganden i övrigt.

Enligt min åsikt är det nödvändigt att sammanföra tillsynsavdelningen samt vatten- och avloppsbyrån under en gemensam ledning — dock med verksamheten alltjämt fördelad på tvenne byråer — därest en tillfredsställande organisation skall åstadkommas på vattenvårdens område. Tillsynsbyrån bör därvid i enlighet med av vattenvårdskommittén framförda tankegångar uppdelas i en tillsynssektion och ett undersökningslaboratorium.

Vad härefter angår frågan huruvida förenämnda båda byråer tillsammans bör utgöra ett självständigt statligt organ eller ingå i ett redan befintligt sådant har jag efter ingående överväganden funnit att det sissnämnda alternativet i vart fall tills vidare bör väljas. Jag har därför icke ansett mig kunna förorda att under förevarande förhållanden ett nytt ämbetsverk tillskapas för ändamålet. I stället bör man enligt min mening nu knyta verksamheten till det av de redan befintliga ämbetsverken, som med hänsyn till sina nuvarande arbetsuppgifter kan anses mest lämpat därför. De ämbetsverk, vilkas lämplighet diskuterats, är fiskeristyrelsen, medicinalstyrelsen, folkhälsoinstitutet, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt byggnadsstyrelsen. Åtskilliga beaktansvärda skäl kan beträffande envar av dessa myndigheter anföras såväl för som mot förslaget dit av ifrågavarande byråer. Jag torde härvidlag få hänvisa till den i det föregående lämnade redogörelsen. Här vill jag dock framhålla följande.

Vad först beträffar fiskeristyrelsen anser jag i likhet med vattenvårdskommittén, att detta ämbetsverk icke kan anses lämpligt såsom tillsynsmyndighet, bl. a. av det skälet, att den övervägande delen av vattenvården ej är att hänföra till styrelsens egentliga verksamhetsområde utan avser hälsovårdens och naturskyddets intressen samt har ett intimt samband med byggnadsplaneringen. Ej heller synes medicinalstyrelsen eller folkhälsoinstitutet böra komma i fråga. Medicinalstyrelsen är visserligen det centrala administrativa organet på hälsovårdens område och flera fördelar skulle därför vinnas genom en anknytning till detta. Emellertid talar framför allt praktiska skäl mot en dylik lösning. Medicinalstyrelsen har nämligen stor arbetsbelastning, vilken redan föranlett, att omfattande arbetsuppgifter utbrutits från dess verksamhetsområde och lagts under andra myndigheter. Såsom bl. a. vattenvårdskommittén framhållit, kan det därför redan ur denna synpunkt icke anses lämpligt att tillföra verket nya arbetsuppgifter, som kan väntas få en under de närmaste åren alltmer tillväxande omfattning. Vad åter folkhälsoinstitutet beträffar, kan detta antagas för framtiden få en än mer utpräglad karaktär av forskningsinstitution än hittills. Uppenbarligen är det därför icke lämpligt att dit förlägga nya och omfattande administrativa uppgifter. Härtill kommer att institutet liksom medicinalstyrelsen saknar direkt anknytning till den verksamhet som rör bebyggelseplaneringen.

Nu angivna omständigheter ävensom vad i övrigt framgår av utredningarna i ärendet har vid mina överväganden bibringat mig den uppfattningen, att den centrala vattenvårdsorganisationen icke bör knytas till vare sig fiskeristyrelsen, medicinalstyrelsen eller folkhälsoinstitutet. Ej heller synes, med hänsyn till dess övriga arbetsuppgifter, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen vara lämplig som centralt organ för vattenvården.

Av de förut nämnda ämbetsverken återstår byggnadsstyrelsen. Även i fråga om denna kan anföras, att dess nuvarande arbetsuppgifter till stor del är av annan art än sådana som är av direkt vattenvårdande natur. Sålunda har vattenvårdskommittén framhållit, att en med limnologisk, bakteriologisk och vattenteknisk sakkunskap utrustad tillsynsmyndighet får ett verksamhetsområde, som åtminstone delvis ligger vid sidan av byggnadsstyrelsens i dennas egenskap av myndighet för bebyggelseplaneringen. Vidare berör frågan om industriella avlopp i åtskilliga fall icke planeringsorganets arbetsuppgifter. Å andra sidan måste man enligt min mening tillmäta det förhållandet stor betydelse, att de vattenvårdande åtgärderna har ett nära samband med byggnadsstyrelsens uppgifter inom bebyggelseplaneringen och att vatten- och avloppsbyrån i stor utsträckning sysslar med planeringsfrågor. Det torde för övrigt vara obestriddigt att den vattenvårdande verksamheten knappast kan effektivt fullgöras med mindre den intimt samordnas med bebyggelseplaneringen. Vid mina överväganden har jag kommit fram till det resultatet att de byråer, som skall handha den centrala vattenvårdande verksamheten, lämpligen bör förläggas till byggnadsstyrelsen. Jag föreslår därför, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vatten- och avloppsbyrå samt fiskeristyrelsens tillsynsavdelning skall överföras till sagda ämbetsverk. Den sålunda föreslagna omorganisationen torde böra genomföras den 1 juli 1958. Detaljspörsmålen i samband därmed torde få upptagas till behandling i 1958 års statsverksproposition.

Fiskeristyrelsens tillsynsavdelning har f. n. vid sin sida en rådgivande nämnd — vattenvårdsnämnden — bestående av en utav Kungl. Maj:t utsedd ordförande samt åtta ledamöter, representerande vattenvården, hälsovården, naturskydds- och fritidsintressena, fiske, vatten- och avloppsverksamheten, kommunerna, jordbruksnäringen och livsmedelsindustrien samt övrig industri, som beröres av avdelningens verksamhet. Det synes lämpligt och ändamålsenligt, att en nämnd med enahanda uppgifter skall finnas även efter omorganisationen men då knuten till byggnadsstyrelsen. Nämndens sammansättning torde emellertid böra ändras så till vida, att byggnadsstyrelsens chef skall vara självskriven ordförande samt att ytterligare en representant för hälsovården bör ingå såsom ledamot i stället för representanten för vatten- och avloppsverksamheten. Jag förutsätter därvid att cheferna för tillsyns- samt vatten- och avloppsbyråerna ävensom styrelsens stadsplanebyrå skall beredas tillfälle att delta i nämndens sammanträden, sistnämnde byråchef dock endast när så befinnes påkallat.

I kungörelse den 30 november 1956 har förordnats, att tillsynsavdelningen vid fiskeristyrelsen fr. o. m. den 1 januari 1957 tillika skall vara statens vatteninspektion. Efter den av mig förordade omorganisationen torde byggnadsstyrelsen böra förordnas att tillika vara statens vatteninspektion.

I fråga om byggnadsstyrelsens arbetsuppgifter i egenskap av statens vatteninspektion kan jag i stort sett ansluta mig till vad vattenvårdskommittén uttalat i ämnet. Tillsynsavdelningens liksom vatten- och avloppsbyråns nu-

varande arbetsuppgifter bör sålunda överflyttas till vatteninspektionen. Det bör emellertid åligga vatteninspektionen att utöva vattentillsyn såväl ur fiske- och naturskyddssynpunkt som ur hälsovårdssynpunkt, därvid samråd bör ske med medicinalstyrelsen, statens institut för folkhälsan och fiskeristyrelsen i frågor av större vikt eller med principiell innebörd samt i övrigt då så kan anses erforderligt. Jag vill framhålla såsom en viktig uppgift för vatteninspektionen att genom rådgivning och upplysning söka öka insikterna om behovet av åtgärder för att förebygga eller motverka vattenförorening. I detta sammanhang torde jag få erinra om de betydligt ökade förutsättningar för inspektionen att ingripa mot vattenföroreningar, som givits genom den i förprövningskungörelsen den 30 november 1956 föreskrivna, i förhållande till de nuvarande bestämmelserna avsevärt vidgade skyldigheten, att till inspektionen anmäla nya avloppsutsläpp. Såsom vattenvårdskommittén uttalat, bör vatteninspektionen efter hand söka genomföra en inventering av föroreningsförhållandena i vattendragen och vattenområdena, vilken inventering skall ligga till grund för planeringen av den fortsatta verksamheten. Med anledning av vad som i ärendet anförts angående lämpligheten av att vatteninspektionen utför undersökningar mot ersättning, vill jag som min mening framhålla, att inspektionen icke bör åtaga sig dylika serviceuppgifter. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda närmare bestämmelser om vatteninspektionens arbetsuppgifter och befogenheter ävensom i vilken utsträckning inspektionen skall vara skyldig att eller lämpligen bör inhämta vattenvårdsnämndens uppfattning.

Vad angår frågan om förstärkning av personalen för tillsyns- och laboratorieuppgifter avser jag att i 1957 års statsverksproposition hemställa om medel för fortsättande av den innevarande budgetår påbörjade utbyggnaden av de personella resurserna för ändamålet. Samtidigt avser jag att föreslå ökade anslag till inköp av laboratorieutrustning, materiel m. m. Med hänsyn till kostnadernas storlek synes det icke möjligt att på en gång giva det centrala vattenvårdsorganet tillfredsställande personella och materiella resurser utan dessa torde få ökas successivt under de närmaste åren, i huvudsak inom den av vattenvårdskommittén föreslagna ramen.

Beträffande den lokala vattenvården torde inom de olika länen ansvaret bära åvila länsstyrelserna. Dessa bör i vattenvårdsfrågor samråda med av vattenvården berörda lokala statliga organ såsom distriktsingenjörerna för vatten och avlopp, förste provinsialläkarna m. fl. Distriktsingenjörerna torde bära, i vart fall tills vidare, bibehålla nuvarande ställning och arbetsuppgifter men i samband med omorganisationen av den centrala vattenvårdsadministrationen den 1 juli 1958 utbrytas ur väg- och vattenbyggnadsverkets lokala organisation och i stället underställas byggnadsstyrelsen. Den kommunala vattentillsynen bör ankomma på hälsovårdsnämnderna. Frågan om dessa nämnders uppgifter beträffande vattenvården kan emellertid antagas bli föremål för omprövning i samband med behandlingen av vattenvårdskommitténs kommande förslag rörande anordnande av vattenvårdsförbund. Samråd bör i ökad utsträckning äga rum mellan den centrala vattenvårdsmyndigheten, länsmyndigheterna samt de kommunala tillsynsorganen.

I detta sammanhang torde jag även få beröra frågan om behovet av regionalt placerad limnologisk expertis. Såvitt jag kan finna, skulle en enhetlig bedömning av föroreningsförhållandena bli svår att uppnå, om sådan personal förlades till skilda orter utan kontinuerlig kontakt med det centrala vattenvårdsorganet. Härtill kommer, att det otvivelaktigt skulle stöta på avsevärda svårigheter att finna kvalificerad personal i tillräckligt antal till dylika tjänster. Jag är därför icke beredd att tillstyrka en anordning av nu antytt slag. Emellertid vill jag, i anslutning till vad i denna fråga uttalats i vattenvårdskommitténs betänkande, framhålla, att möjlighet torde finnas att, där särskilda omständigheter föreligger, genom vattenvårdsförbund anställa limnologiskt utbildad personal.

Behovet av ökad forskning på vattenvårdens område har allmänt vitsordats. Särskilt angeläget synes vara att finna möjligheter att rena avloppsvatten medelst förenklade anordningar, så att de höga investeringsutgifterna för ändamålet kan nedbringas. Denna forskning synes höra äga rum vid de forskningsinstitutioner, som redan nu står till förfogande. Eftersom forskningsuppgifterna, enligt vad jag under hand erfarit, är föremål för övervägande inom bl. a. ingenjörsvetenskapsakademien, vill jag i avbidan härpå icke närmare taga ställning till frågan, huruvida särskilda medel är erforderliga för förevarande ändamål.

Statsbidragsgivningen till primärkommunernas kapitalutgifter överväges f. n. av Kungl. Maj:t. Vad vattenvårdskommittén i sitt betänkande och i särskild framställning den 10 oktober 1953 föreslagit angående statsbidrag till reningsverk m. m. torde därför böra upptagas i annat sammanhang.

Slutligen torde jag få anmäla att den här föreslagna utvidgningen av byggnadsstyrelsens organisation fordrar ökade lokalutrymmen. Därest så erfordras torde förslag i ämnet senare få föreläggas riksdagen.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1957 års riksdag

att godkänna det förslag till omorganisation av administrationen på vattenvårdens område, som framlagts i det föregående.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall och förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Gunnar Eklund